

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרונות

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΕΥΧΟΣ 36 ★ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1981 ★ ΑΔΑΡ Α' 5741

«Καί δοξάσωσι τό ὄνομά σου καί προσευχηθῶσι καί
δεηθῶσι πρὸς Σέ ἐν τῷ οἴκῳ τούτῳ»,
(Β' Χρον. 6:24)

והודו את שמך והתפללו והתחננו לפניך בבית הזה

Ο ΔΙΑΛΟΓΟΣ: ΔΥΝΑΜΙΣ ΚΑΙ ΝΙΚΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΣΕ μιά εποχή πού καταβάλλονται πολύπλευρες καί πολυδιάστατες προσπάθειες γιά τή ρύθμισι καί τήν κραταίωσι τῆς θέσεως τοῦ Ἀνθρώπου μπροστά στά μεγάλα τεχνολογικά, οἰκονομικά καί κοινωνικά προβλήματα τοῦ καιροῦ μας, σέ μιά εποχή πού ἡ συνείδησις καί τά πιστεύω τοῦ Ἀνθρώπου ἀποτελοῦν τήν πρώτη δύναμι γιά τήν ἀνθρωποκεντρική διαμόρφωσι τῆς κάθε κοινωνίας, ὁ Διάλογος εἶναι ἡ μόνη ὁδός πού μπορεῖ νά συμφιλιώσῃ καί νά συνενώσῃ τούς Ἀνθρώπους ὅλων τῶν φυλῶν, ὅλων τῶν ἐθνῶν, ὅλων τῶν θρησκειῶν.

ΓΙ ΑΥΤΟ, σέ παγκόσμια κλίμακα, γίνονται προσπάθειες — ἄλλοτε μέ ἐπιτυχία κι ἄλλοτε ὄχι — ὥστε τά διάφορα προβλήματα νά ἀντιμετωπισθοῦν μ' ἓναν ἀντικειμενικό, ἔντιμο, καλοπροαίρετο καί — κατὰ συνέπεια — ἐποικοδομητικό Διάλογο.

ΟΙ ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΙ τῶν θρησκειῶν, καί κυρίως τῶν Μονοθεϊστικῶν, δέν μπορούσαν νά ὑπολειφθοῦν σέ μιά τέτοια παγκόσμια κινητοποίηση. Οἱ θρησκείες, πού ὅλες μέ τόν τρόπο τους ἀποβλέπουν στήν τελειοποίηση τοῦ Ἀνθρώπου, ἦταν ἀπό τίς πρῶτες δυνάμεις τῆς ὑψηλίου πού ἄρχισαν Διάλογο. Μέ ἀμφιβολίες, ἀμφιταλαντεύσεις, ἐρωτηματικά (ἀκόμη κι ἀντιδράσεις), οἱ ἐκπρόσωποι τῶν θρησκειῶν ἀπέδειξαν — ἀκόμη μιά φορά — τό « Ἀπό Θεοῦ ἄρχεσθε... ».

ΚΙ ΕΜΕΙΣ, οἱ Ἰσραηλίτες τῆς Ἑλλάδος, προσπαθοῦμε νά ἔχουμε, μέ ὅλους τούς παράγοντες, ἓνα διερευνητικό Διάλογο. Πιστεύουμε ὅτι, ἀπό τό Διάλογο, ὅταν γίνεται μέ τίς προϋποθέσεις πού παραπάνω ἀναφέραμε, κανείς δέν εἶναι χαμένος. Ἀντίθετα μάλιστα: ὁ Ἀνθρώπος εἶναι κερδισμένος!

ΣΤΙΣ σελίδες πού ἀκολουθοῦν δίνουμε ἐνδεικτικά παραδείγματα ἀπό μερικές τελευταῖες προσπάθειές μας γιά νά ἐπιτύχουμε τό Διάλογο. Οἱ δυσκολίες ἢ καί οἱ ἀρνήσεις πού ἀντιμετωπίζουμε δέν μᾶς ἀποθαρρύνουν. Ἀντίθετα μᾶς ἐνθαρρύνουν νά συνεχίσουμε νά ἔχουμε ἀνοικτές τίς πόρτες μας, ἐλεύθερες τίς σελίδες αὐτοῦ τοῦ περιοδικοῦ, ἀνοικτές τίς καρδιές μας γιά νά μιλήσουμε μέ ὅποιον δέχεται τό Διάλογο. Γιατί πιστεύουμε σ' αὐτόν καί τόν ὑπηρετοῦμε...

ΕΒΡΑΪΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ: Αἱ Συναγωγαί

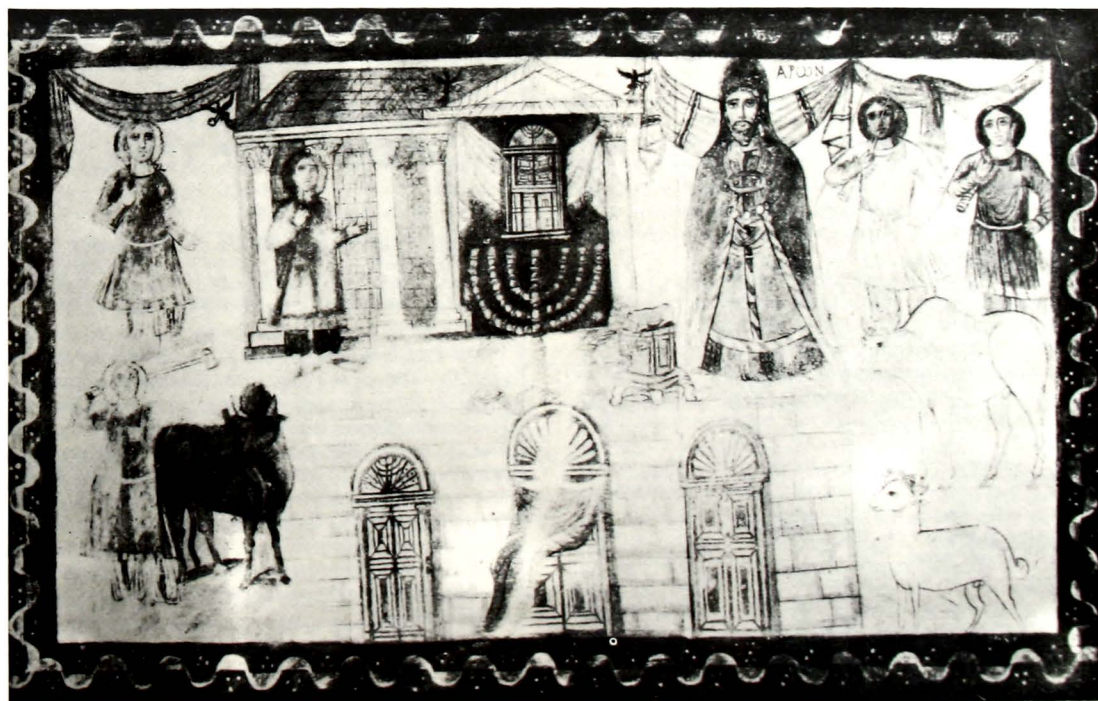
Ἡ λέξις Συναγωγή προέρχεται ἐκ τῶν Ὅ, οἵτινες μεταφράζουν οὕτω τὴν ἐβραϊκὴν λέξιν *eda*, σημαίνει δὲ τὴν συνάθροισιν, τὴν συγκέντρωσιν τοῦ λαοῦ καὶ ἐπεὶ τὸν τόπον τῆς συγκέντρώσεως πρὸς προσευχὴν. Τὸ ἐβραϊκὸν ὄνομα τῶν Συναγωγῶν εἶναι *beth hakkeneseth* καὶ ἀραμαϊστί *beth Kenishta*. Ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ παρουσιάζεται καὶ τὸ ὄνομα «προσευχή»¹, προελθὸν ἐκ τῆς προσευχῆς, ἥτις ἀπετέλει τὸ κύριον στοιχεῖον τῆς ἐν ταῖς Συναγωγαῖς ἐξασκουμένης λατρείας. Τὸ ὄνομα τοῦτο ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ἐβραϊκὸν *beth terphilla*. Ὁ Φίλων καλεῖ τὰς Συναγωγὰς «Διδασκαλεῖα»², ἕνεκα τῆς ἐν αὐταῖς ἀναπτύξεως τοῦ νόμου καὶ τῶν ἀναγινωσκομένων περικοπῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

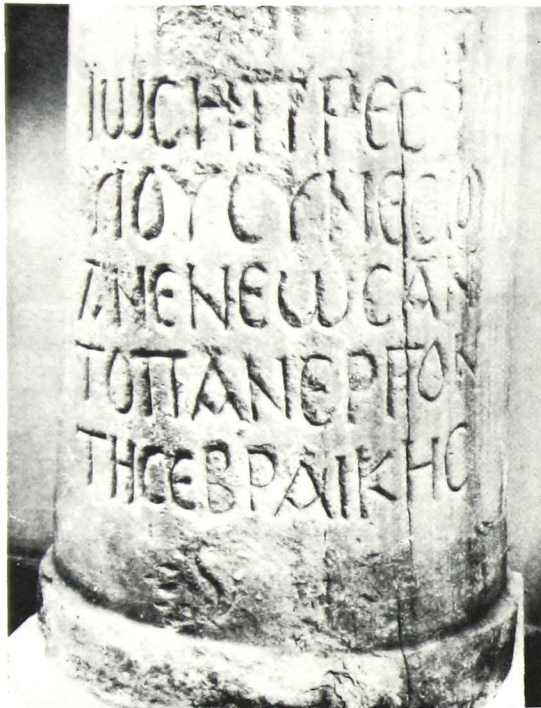
Αἱ Συναγωγαὶ ἦσαν ἰδρύματα, εἰς τὰ ὁποῖα συνήρχοντο οἱ Ἰουδαῖοι, διὰ νὰ τελέσουν τὰ τῆς λατρείας, καθ' ἣν ἐψαλλον μερικοὺς ψαλμοὺς, ἀνέπεμπον προσευχάς, ἰδίως τὴν προσευχὴν τὴν ἀρχομένην ἀπὸ τοῦ *Shema*³, ἤκουον τὴν πρὸς ἀνάγνωσιν καθωρισμένην περικοπὴν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, μεθ' ἣν ἐπηκολούθει μετάφρασις τῆς περικοπῆς εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ λαοῦ ὁμιλουμένην γλῶσσαν. Ἐντεῦθεν προήλθον τὰ Ταργκουεῖμ, αἱ ἀραμαϊκαὶ μεταφράσεις ἢ κάλλιον παραφράσεις. Μετὰ τοῦτο ἐπηκολούθει σχετικὴ

ἀνάπτυξις τῆς περικοπῆς καὶ τὴν ὅλην τελετὴν ἐκλείον ψαλμοί, προσευχαὶ καὶ εὐλογία. Ἐκτὸς τούτων αἱ Συναγωγαὶ ἐχρησίμευον πρὸς ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης, ἔχουσαι τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιβάλλουν καὶ σωματικὰς ποινὰς⁴, αἵτινες ἐξετελοῦντο ὑπὸ τοῦ «ὑπηρέτου».

Αἱ Συναγωγαὶ ἦσαν συνήθως τρίκλιτοι, ἰδίως αἱ τῆς Γαλιλαίας (εἰκ. 56), μέ ὑπερυψωμένον τὸ μεσαῖον κλίτος. Εἰς τὸ βάθος τοῦ μεσαίου κλίτους ὑπῆρχε τὸ βῆμα, ὑπερυψωμένος τις χώρος, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου ἀνεγινώσκετο ἡ περικοπὴ καὶ ἴσταντο οἱ πρεσβύτεροι τῆς κοινότητος. Εἰς τὸ βάθος τοῦ βήματος εὐρίσκετο τὸ κιβώτιον (*teba*), ἐντὸς τοῦ ὁποῖου ἐφυλάσσοντο τὰ κείμενα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ ἀπὸ τοῦ ὁποῖου ἐξήγγοντο πρὸς ἀνάγνωσιν. Διακόσμησιν ἢ παράστασιν τινα ἐπὶ τῶν τοίχων δέν ἔφερον αἱ Συναγωγαί. Εἰς μερικὰς μόνον τούτων, ὡς εἶναι ἡ Συναγωγὴ τῆς *Beth Alpha* παρὰ τὴν πεδιάδα Ἑσδραλῶν⁵, τὸ δάπεδον φέρει παραστάσεις ψηφιδωτάς. Ἡ ὡς Συναγωγὴ τῆς Δούμα Εὐρωπος ἐκκληθεῖσα, ἡ φέρουσα ἐπὶ τῶν τοίχων παράστασιν, ἐμφανίζουσα τὸν Ἑσδρὰν ἀναγινώσκοντα τὸν νόμον, φαίνεται νὰ ἦτο ἀρχαία χριστιανικὴ ἐκκλησίᾳ. Τὸ προσωπικὸν τῶν Συναγωγῶν δέν φαίνεται νὰ ἦτο πολυάριθμον. Ἀναφέρονται «οἱ πρεσβύτεροι», οἱ ὁποῖοι ἦσαν πιθανῶς ἐ-

Τοιχογραφία τῆς ἀρχαίας Συναγωγῆς τοῦ Dura - Europos, (ἀρχαίας πόλεως παρὰ τὸν Εὐφράτη ποταμό). Διακρίνονται, ὁ Ἀαρὼν καὶ οἱ ἱερεῖς, ἕνας ναός, ἡ κιβωτὸς τῆς διαθήκης, ἡ μενορά καὶ τὰ πρὸς θυσία ζῶα.

Ἀναμνηστική στήλη πού μνημονεύει τήν ἀνέγερση Συναγωγῆς στήν Κύπρο κατά τόν 4ο αἰώνα. Φυλάσσεται στό Ἀρχαιολογικό Μουσεῖο τῆς Λευκωσίας.

πιφορτισμένοι μέ τήν διοίκησιν τῆς Συναγωγῆς⁶, ὁ ἀρχων τῆς Συναγωγῆς καί ὁ ἀρχισυνάγωγος⁷, ὁ ὁποῖος φαίνεται ὅτι διωρίζετο ὑπό τῶν πρεσβυτέρων, ἔχων τήν ἐπιστασίαν ἐπὶ τῆς ὅλης Συναγωγῆς. Πλὴν τούτων ἀναφέρεται καί «ὁ ὑπηρέτης» (Haggan), ὅστις ἐφρόντιζε καί ἐπεμελεῖτο τῶν ἱερῶν κειμένων.

Αἱ Συναγωγαί ἐκτίζοντο εἰς περίοπτον θέσιν καί συνήθως παρά τὰ ὕδατα, ποταμούς, λίμνας, θάλασσαν κλπ., διὰ νά ἔχουν πρόχειρον τὸ ὕδωρ πρὸς νίψιν τῶν χειρῶν⁸, ἥσαν δέ ἐστραμμέναι συνήθως πρὸς τήν Ἱερουσαλήμ.

Ἡ ἀρχὴ τῶν Συναγωγῶν ἀνάγεται ὑπὸ τῶν Ραββίνων, τοῦ Ἰωσήπου⁹ καί τοῦ Φίλωνος¹⁰ εἰς τήν μωσαϊκὴν ἐποχὴν. Τὴν γένεσιν τῶν Συναγωγῶν προύκალεσεν ἡ ἀνάγκη τῶν ἐν διασπορᾷ καὶ μακρὰν τῆς Ἱερουσαλήμ εὐρισκομένων Ἰουδαίων, οἵτινες εἶχον ἀνάγκην ἐνὸς εὐκτηρίου οἴκου. Ποὺ τὸ πρῶτον ἐνεφανίσθησαν αἱ Συναγωγαί, δὲν γνωρίζομεν. Ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ, τὸ Ψαλμ. 74,8, τὸ ὑπὸ τινων ἐκληφθέν ὡς μαρτυροῦν τὴν ὑπαρξιν Συναγωγῶν, δὲν εἶναι σαφές. Οὔτε οἱ Ο΄ οὔτε τὰ Ταργκουμείμ ἐνόησαν ἐνταῦθα τὴν Συναγωγὴν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Ἀκύλαν καὶ Σύμμαχον νοήσαντας ταύτην. Ἰσως τὸ πρῶτον Συναγωγαί, ὡς εὐκτηριοὶ οἶκοι, ἰδρῦθησαν ἐν Βαβυλῶνι ὑπὸ τῶν ἐκεῖ Ἰουδαίων αἰχμαλώτων. Αἱ ἀρχαιότεραι πιστοποιούμεναι Συναγωγαί εἶναι τῆς Αἰγύπτου, ἀναγόμεναι εἰς τὸν 3ον π.Χ. αἰώνα. Ὁ Ε. L. Sukenik¹¹ ἐδημοσίευσεν ἐπι-

γραφὴν Συναγωγῆς Αἰγύπτου, ἀναγομένην εἰς τὸ δεῦτερον ἡμισυ τοῦ 3ου π.Χ. αἰῶνος. Δὲν εἶναι ἀπίθανον αἱ ἀρχαιότεραι συναγωγαί νά ἰδρῦθησαν τὸ πρῶτον ἐν Βαβυλῶνι, ὅπου παρίστατο ἀνάγκη γὰρ συγκεντρῶνῶνται εἰς οἶκόν τινα, διὰ νά ἐπιτελέσουν εἰδὸς τι λατρείας. Συναγωγαί ἰδρῦθησαν καί ἐν αὐτῇ τῇ Παλαιστίνῃ ἐν Γαλιλαίᾳ. Καί ἐν Ἑλλάδι ἀνεκαλύφθησαν Συναγωγαί, ὡς ἐν Αἰγίνῃ. Δῆλως κλπ.¹²

(Ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ «Ἑβραϊκὴ Ἀρχαιολογία», ἐκδόσεις Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἀθῆναι 1980, σελ. 156 κ.ἐ.)

1. Πράξ. 16,13.

2. Φίλ., Περὶ τοῦ βίου Μωυσέως, III,27.

3. Δευτ. 6,4 - 9 11,13 - 21. Ἀριθ. 15,37 - 41.

4. Πρβλ. Ματθ. 10,17. Λουκ. 12,11. Πράξ. 26,11.

5. Τὸ ἐν Τεγέρ ἀνακαλυφθέν κτίσμα μέ τὸ θαυμαστόν ψηφιδωτὸν δόπεδον ἀμφισβητεῖται, ἀν εἶναι Συναγωγὴ ἢ Ἐκκλησία.

6. Λουκ. κεφ. 7 ἐξ.

7. Λουκ. 8,41. 49.

8. Πράξ. 16,13.

9. Ἰωσ., Κατ' Ἀπίωνος, II, 17.

10. Φίλ., Περὶ τοῦ βίου Μωυσέως, III, 27.

11. Ancient Synagogues in Palestine and Greece, 1934.

12. Περὶ τῶν Συναγωγῶν ἰδὲ Α. Kohl - C. Watzinger, Antiken Synagogen in Galilaa, 1916. S. Krass, Synagogale Altertumer, 1922. E. L. Sukenik, The Ancient Synagogues of Beth Alpha, 1932. Τοῦ Αὐτοῦ, Ancient Synagogues in Palestine and Greece, 1934. K. Galling, Erwagungen zur antiken Synagoge (ZDPV 1956, σ. 163 ἐξ.). C. Watzinger, Denkmaler Palastinas, II, 1953. K. Galling, Synagoge (RGG, VI, 1962³ σ. 557 ἐξ.). H. Rowley, Worship in Ancient Israel, 1967, σ. 213 ἐξ. καὶ R. de Vaux, ἐνθ' ἀνωτ., τὸμ. II, 1962, σ. 174 ἐξ.

ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΟΥ 1850

Ἀπὸ τὸ κλασσικὸ βιβλίον τοῦ Ἐντμόντ Ἀμπού Ἡ Ἑλλάδα τοῦ Ὁθωνος (Ἡ σύγχρονη Ἑλλάδα 1854), ἐκδόσεις ἀφῶν Τολίδη, σελ. 198, ἀντιγράφουμε:

«Οἱ Ἑβραῖοι σπανίζουν στὸ βασίλειο καὶ ἡ βία τοῦ δόχλου τῆς Ἀθήνας δὲν εἶναι κατάλληλη νὰ τοὺς προσελκύσει. Στὰ Ἰόνια νησιά, κάτω ἀπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ἀγγλίας, ἡ ἐβραϊκὴ φυλὴ ζεῖ καὶ προκόβει. Σημειῶνῶ δτι στὴ νῆσο τῆς Κέρκυρας, οἱ θάνατοι ὑπερβαίνουν τὴς γεννήσεις στοὺς Ἕλληνες καὶ οἱ γεννήσεις τοὺς θανάτους στοὺς Ἑβραίους, ἔτσι πού εἶναι εὐκόλο νὰ προβλεφτεῖ ὅτι σέ ἕνα διάστημα ἡ νῆσος δὲν θά κατοικεῖται παρὰ ἀπὸ Ἑβραίους.

Ἡ ἐβραϊκὴ ράτσα ἔχει σέ μᾶς περισσότερη τιμότητα, θάρρος, ἐξυπνάδα καὶ ὁμορφιά ἀπ' ὅ,τι στοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς».

«ΕΒΡΑΙΟΙ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ»

Προσπάθεια έπιστημονικού διερευνητικού Διαλόγου

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κορινθίας κ. Παντελεήμων (Καρανικόλας) εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς πολυγραφότε-
ρους ἱεράρχες τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρ-
θοδόξου Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας.
Μερικά ἀπὸ τὰ δημοσιεύματά του
ἀναφέρονται — ἔμμεσα ἢ ἄμεσα —
στὴν Ἰουδαϊκὴ θρησκεία καὶ τοὺς
Ἑβραίους.

Σ' ἕνα μάλιστα τελευταῖο του βι-
βλίο, μὲ τίτλο «Ἑβραῖοι καὶ Χρι-
στιανοί» (Ἐκδόσεις «Πνοή», Κόριν-
θος, 1980) προσπαθεῖ νὰ δώσῃ
μερικές ἐξηγήσεις κι ἐρμηνεῖς στὶς
σχέσεις μεταξὺ τῶν πιστῶν τῶν
δύο Μονοθεϊστικῶν θρησκειῶν, μὲ
διάφορες ὅμως προεκτάσεις καὶ σὲ
ἐξωθρησκευτικούς τομεῖς (κοινωνι-
κό, οικονομικό, ἀκόμη καὶ πολιτικό).

Ὁ Σοφ. Ραββῖνος κ. Ἠλίας Σαμ-
πετάϊ, στὰ πλαίσια τοῦ πνεύματος
τοῦ ἐπιστημονικοῦ Διαλόγου, ση-
μείωσε κι ἀπάντησε σὲ μερικά ση-
μεῖα τοῦ βιβλίου τοῦ Σεβασμιωτά-
του Κορινθίας.

Παράλληλα τὸ Κ.Ι.Σ., μὲ τὸ ὑπ' ἀ-
ριθ. 1054/10 — 12 — 1980 ἔγγρα-
φό του, ὑπογραφόμενο ἀπὸ τοὺς
ἀντιπρόεδρο καὶ γεν. γραμματέα
του κ.κ. Ἀ. Κόβο καὶ Μιχ. Μάτσα,
παρεκάλεσε τὸν Σεβασμιώτατο γιὰ
τὰ ἐξῆς:

«Προτιθέμενοι εἰς προσεχές
τεύχος τοῦ περιοδικοῦ μας
«ΧΡΟΝΙΚΑ», τὸ ὁποῖον Σὺς ἀπο-
στέλλομεν ἀνελλιπῶς, νὰ δημο-
σιεύσωμε τὴν κριτικὴν τοῦ Σο-

φολογιωτάτου Ραββίνου κ. Ἠλ.
Σαμπετάϊ ἐπὶ τοῦ βιβλίου Σὺς
«Ἑβραῖοι καὶ Χριστιανοί», θὰ
Σὺς παρακαλέσωμεν ὅπως, ἐφ'
ὅσον ἐπιθυμῇτε, μᾶς ἀποστείλη-
τε τυχόν ἀπαντητικὸν Σὺς κείμε-
νον.

Δεδομένου ὅτι κατὰ τὸν μῆνα
Δεκέμβριον, τὸ ἐκκλησιαστικὸν
Σὺς πρόγραμμα εἶναι ἀσφαλῶς
βεβαρημένον, θὰ ἀναμεινῶμεν
τὸ κείμενόν Σὺς μέχρι καὶ τῆς
15ης Ἰανουαρίου 1981 ἢ καὶ εἰς
μεταγενεστέραν ἡμερομηνίαν,
τὴν ὁποῖαν Ὑμεῖς ἐπιθυμεῖτε».

Ὁ Σεβασμιώτατος Κορινθίας
δὲν ἀπάντησε οὔτε στὸν Σοφ. Ραβ-
βῖνο οὔτε στὸ Κ.Ι.Σ.

Η ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ ΤΟΥ ΡΑΒΒΙΝΟΥ κ. ΗΛ. ΣΑΜΠΕΤΑΪ

Σεβασμιώτατε,

Ὅπως τυχαίως ἔφθασε στὰ χέρια μου ἡ τελευταία με-
λέτη Σὺς «Ἑβραῖοι καὶ Χριστιανοί» πού, ὅπως ἦταν φυσικό,
τὴν ἐδιόβασα μὲ πολὺ μεγάλη προσοχή. Ἐπειδὴ Σὺς γνω-
ρίζω ἀπὸ παλαιότερα δημοσιεύματά Σὺς καί, κυρίως ἀπὸ
τὸν Τύπο, σάν ἕναν φιλελεύθερο, προοδευτικὸ καὶ φωτι-
σμένο ἐκπρόσωπο τῆς Ἑλληνο - Ὁρθόδοξης Χριστιανικῆς
Ἐκκλησίας, θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ σᾶς ἐκφράσω, τελείως
ἐλεύθερα καὶ ἀπροκατάληπτα, μερικές σκέψεις μου γιὰ τὴν
παραπάνω μελέτη Σὺς. Ἄλλωστε, τοῦτο θὰ ἀποτελέσει ἴ-
σως καὶ μιά ἀφορμὴ γιὰ τὴν πραγματοποιήσιον ἑνὸς κάποιου
«διαλόγου» μεταξὺ μας, κατὰ τὴν σημερινή κατ' ἐξοχὴν ἐ-
ποχὴ τοῦ Διαλόγου.

Ἀντὶ μιᾶς γενικῆς κριτικῆς τῆς μελέτης Σὺς, νομίζω ὅτι
εἶναι πιὸ ἐποικοδομητικὴ ἢ μὲ παραπομπές καὶ μὲ ἐπὶ μέ-
ρους σχολίαση ὀρισμένων συγκεκριμένων σημείων τῆς.
Τοῦτο, πιστεύω, θὰ Σὺς δώσῃ τὴν εὐκαιρία νὰ γνωρίσετε
καὶ τίς ἀπόψεις ἑνὸς Ἑλληνο - Ἰσραηλίου ἐκπροσώπου
τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ. Στὴν προσπάθειά μου αὐτὴ καὶ γιὰ νὰ γί-
νω ἀπόλυτα σαφές, θὰ Σὺς μιλήσω μὲ «ἀνοιχτά χαρτιά»,
χωρὶς ὑπεκφυγές κι ἔχοντας πάντα τὸ χέρι στὴν καρδιά.

Μετά μιά δισχιλιετή, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἀνώμαλη
καὶ γεμάτη προκαταλήψεις περίοδο συνυπάρξεως τῶν δύο
θρησκειῶν μας, ἔφθασε, πιστεύω, ἡ στιγμὴ πού θὰ πρέ-
πει, ἐπὶ τέλους, νὰ ἀντιμετωπίσουμε ὁ ἕνας τὸν ἄλλο μὲ ἀ-
μειβοιαιότητα καὶ ἀλληλοσεβασμό. Γιὰ νὰ τὸ ἐπιτύχουμε, ὁ-

μως, αὐτό, χρειάζεται νὰ γίνῃ ἡ ἀλληλογνωριμία μας μα-
κριὰ ἀπὸ τὰ πάθη καὶ τίς ἀδυναμίες τοῦ παρελθόντος. Μὲ
αὐτό, λοιπόν, τὸ πνεῦμα καὶ μὲ αὐτόν μόνον τὸν στόχο θὰ
ἀντιμετωπίσω ὀρισμένα ἀπὸ τὰ ἐπιχειρήματα καὶ συλλογι-
σμούς Σὺς, πού ἀφοροῦν καὶ ἀναφέρονται στὸν Ἰουδαϊ-
σμό, τὸν λαὸ τοῦ Ἰσραὴλ, τὴν ἱστορία του καὶ τὴν φιλο-
σοφία του.

σελ. 7: «... Ἡ ἐκπλήρωση τῶν δύο ἐπαγγελιῶν δὲν θὰ εἴ-
ναι μόνον ἡ δικαίωση τοῦ Ἰσραηλικοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ ἡ
κυριαρχία του ἢ πνευματικὴ, πιθανώτατα καὶ οικονομικὴ
καὶ πολιτικὴ σ' ὅλη τὴν ὑφήλιο. Ὁ Σιωνισμός τους, μὲ ἄλλα
λόγια, πιστεύουν ὅτι θὰ ἐπικρατήσῃ σὲ ὅλον τὸν κόσμον...»

Ὁ συλλογισμὸς αὐτὸς δὲν εἶναι αὐταπόδεικτος, ὅπως
παρουσιάζεται στὸ κείμενο, καὶ μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ ὡς
αὐθαίρετος, βασιζόμενος — ὅς μοῦ ἐπιτραπεί νὰ πῶ — σὲ
μιά ἀντι - Ἰουδαϊκὴ θεώρηση τῆς Ἑβραϊκῆς ἱστορίας καὶ
τοῦ Ἰουδαϊκοῦ Μεσσιανικοῦ δράματος τῶν Προφητῶν.
(Ἡ ἴδια ἀρνητικὴ ἀντιμετώπιση ἐπαναλαμβάνεται καὶ στὴν
σελ. 13, «... ἕναν Ἑβραῖο παγκόσμιο Μεσσία... γιὰ... νὰ
παγκοσμιοποιήσῃ τὸν Ἑβραϊσμό...», καὶ ἄλλαχού). Βε-
βαίως, ὁ Ἰουδαϊσμός ἔχει καὶ ἐθνικά, πανανθρώπινα ἢ καὶ
πανοικουμενικά ἰδανικά. Τὸ ἰδανικὸ τῆς παγκόσμιας καὶ εἰ-
ρηνικῆς συνυπάρξεως τῶν λαῶν καὶ τῶν ἐθνῶν τῆς γῆς, ὁ-
πως, πολὺ ἐξοχα, τὸ διατυπώνει ὁ Μιχαῖας στὸ 4ο κεφά-
λαιο τοῦ ὁμώνυμου βιβλίου του. Μήπως, ὅμως, καὶ οἱ δύο
ἄλλες θυγατρικές του θρησκείες, ὁ Χριστιανισμός καὶ ὁ

Ίσλαμισμός, δέν διαπνέονται από παρόμοια οίκουμενικά πιστεύω. Μεταξύ δέ αὐτοῦ τοῦ ἡθικοῦ οίκουμενικοῦ Μονοθεϊσμοῦ καί τῆς δῆθεν οἰκονομικοπολιτικῆς παγκόσμιας κυριαρχίας, δέν μπορεῖ, ἀσφαλῶς, νά ὑπάρξει καμμία ἀπολύτως σύγκριση. Κάθε συσχετισμός τῶν δύο αὐτῶν ἐννοιῶν θά πρέπει, ὅπωςδὴποτε, νά θεωρηθεῖ ὡς «ὑποπτος».

Δέν καταλαβαίνω γιατί κατηγορεῖτε καί ὑπερτονίζετε τήν ἐννοία «Σιωνισμός». Ὁ Σιωνισμός δέν εἶναι ντροπή. Εἶναι ἡ ἐθνική διαχρονική ιδέα γιά τήν ἀποκατάσταση καί ἐδραίωση τῆς Ἑθνικῆς Ἑστίας τῶν Ἰσραηλιτῶν. Εἶναι, γιά νά χρησιμοποιήσουμε τήν σύγχρονο ὁρολογία, τό Ἑβραϊκό Ἀπελευθερωτικό Κίνημα. Ἀν κατά τήν πορεία τῆς ιστορίας τοῦ διέπραξε ὀρισμένα λάθη, αὐτά θά πρέπει, ὅπωςδὴποτε, νά τά κατακρίνουμε καί νά τά καταδικάσουμε. Ποιοί ἄλλωστε παρόμοιο Κίνημα δέν ἔχει ὑποπέσει σέ παρόμοια ἢ ἄλλης φύσεως λάθη; Αὐτά τά λάθη, ὅμως, δέν μᾶς ἐπιτρέπουν νά διαστρεβλώσουμε τήν φύση καί τήν ἀποστολή τοῦ κάθε Κινήματος καί, φυσικά, τοῦ Σιωνισμοῦ.

σελ. 8: «... βρίσκουμε τή λύση γιά ὅλη τήν δραστηριότητά τους καί γιά τὰ χαρακτηριστικά τῆς φυλῆς τους... Ἐξηγεῖται ἀρχικά ἡ ἰδρυση α) τῆς Μασσαωνίας β) τοῦ Μαρξισμοῦ καί γ) τοῦ Χιλιασμοῦ γιά νά κτυπήσουν ἔμμεσα τόν Χριστιανισμό...»

Περίεργο, πῶς δέν ἀπαριθμεῖτε καί τόν Προσκοπισμό, τό Ρόταρυ καί τούς Λαῖους, ὅπως κάνουν, κατά σύστημα, μερικές Ὁρθόδοξες, καί μόνο, Χριστιανικές Ὁργανώσεις.

Σέ ὅτι ἀφορᾷ, τώρα τόν Χιλιασμό, ἐπιτρέψτε μου νά Σᾶς ὑπενθυμίσω πῶς εἶναι διενθῶς παραδεκτό ὅτι ἀποτελεῖ μιά Χριστιανική αἵρεση. Ὅσο δέ γιά τήν Μασσαωνία καί τόν Μαρξισμό εἶναι τόσο Ἑβραϊκά «κατασκευάσματα» ὅσο εἶναι καί Χριστιανικά. Ἡ ὁποιαδήποτε θρησκευτική, οἰκονομική, πολιτική ἢ κοινωνική θεωρία, πού ἐνδέχεται νά περιέχει ὀρισμένα στοιχεία ἢ διάφορες Ἰουδαϊκές ἐπιδράσεις, δέν σημαίνει καί δέν ἀποδεικνύει ἀναγκαστικά καί σέ εὐθεία γραμμὴ καί τήν Ἰουδαϊκή «μυστική» προέλευσή της. Μήπως, λοιπόν, καί ὁ Χριστιανισμός «τὸ ἀπαύγασμα τοῦ Ἑβραϊσμοῦ» κατά τῆ δικῆς Σας ἔκφραση (σελ. 31) ἀποτελεῖ ἐπίσης ἓνα τέτοιο κατασκευάσμα; Ἀπό τήν ἄλλη πλευρά ἂν πάρουμε τὸ δικό Σας τρόπο τοῦ σκέπτεσθαι, εἶναι δυνατόν τὰ διάφορα ἀπολυταρχικά καί δικτατορικά καθεστώτα νά «ἀποδοθοῦν» ἢ νά θεωρηθοῦν κατασκευάσματα τῶν ἀπολυταρχικῶν καθεστώτων τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων - κρατῶν τῆς ἀρχαιότητος; Ἰσως ὑπάρχει κάποια ἐπίδραση τῶν ιδεῶν, ποτέ, ὅμως, δέν θά ἀποκαλούσαμε τίς δικτατορίες δημιουργήματα τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ πνεύματος ἢ τῆς «δραστηριότητος» καί τῶν «χαρακτηριστικῶν» τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς.

σελ. 9: «... οἱ ἀρχηγοὶ καί οἱ ὀργανωτὲς τῶν Μαρξιστῶν καί Χιλιαστῶν ἦσαν Ἑβραῖοι».

Κάθε σοβαρὴ Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαιδεῖα καί ὅλες οἱ ξένες πιστοποιοῦν, κανένας ἀπὸ τοὺς ἀρχηγούς καί ὀργανωτὲς τῶν Χιλιαστῶν δέν ὑπῆρξε Ἑβραῖος καί πῶς, ἀναφορικὰ μὲ τόν Μαρξισμό, ὑπῆρξαν καί Ἑβραῖοι μεταξύ τῶν πρωτοπόρων του, ὅπως ἄλλωστε ὑπῆρξαν καί μὴ Ἑβραῖοι. Ἀλλὰ καί νά συνέβαινε νά ἦσαν ὅλοι Ἑβραῖοι, μήπως οἱ πράξεις, οἱ θεωρίες καί οἱ ἀντιλήψεις ὀρισμένων ἀτόμων ἀποτελοῦν ἀπόδειξη γιά τίς πεποιθήσεις ἐνὸς λαοῦ ἢ γιά τὸ πιστεῦν μίᾳ θρησκείας;

Ὅσον ἀφορᾷ δέ τήν δῆθεν λαϊκὴ ἔκφραση «Ἑβραϊομασσωνισμὸς» (σελ. 10) αὐτὴν τήν ὀνομασία καλλιεργοῦν καί διαδίδουν μέσα στὸν Ἑλληνικὸ λαὸ οἱ διάφοροι διασπορεῖς τοῦ μύθου τοῦ Ἑβραίου «μπαμπούλα». Τὸ ἴδιο ἄλλος, ἰσχύει καί μὲ τὸν ὄρο «φαιρισαῖος» (σελ. 10): ἡ ὑποτιμητικὴ αὐτὴ σημασία τῆς λέξεως σχετίζεται ἄμεσα μὲ τήν ἱστορία τοῦ Χριστιανικοῦ Θρησκευτικοῦ Ἀντισιωνισμοῦ. Κατὰ τὰ ἄλλα θά γνωρίζετε, ἀσφαλῶς, καλύπτεται ἀπὸ κάθε ἄλλος, ὅτι ὁ Φαιρισαῖσμός ἀποτελοῦσε «μία» Ἰουδαϊκὴ ἔκφραση τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰησοῦ, ὁ ὁποῖος σέ πολλὰ διδάγματα Του δέν ἀπηχεῖ παρά τήν Φαιρισαϊκὴ ἀντίληψη περὶ ἡθικῆς καί δικαιοσύνης.

σελ. 11: «... τήν ἀπόφαση τῶν Ἐνωμένων Ἐθνῶν πού διακήρυξε τὸν Σιωνισμό ἰσοδύναμο μὲ τὸν Ρατσισμό».

Χρήσιμο θά ἦταν νά ἰσχυρῶς ἀνακατεύετε τήν πολιτική, μιά καί εἶναι πασιφανὴς ἡ ἀποκρίματα καί ἡ περὶ ἀντισημιτικῆς δουλοπρέπειας τῆς ἀποφάσεως αὐτῆς, τήν ὁποία οὔτε οἱ ἴδιοι οἱ ἐμπνευστὲς της δέν τήν ἀναφέρουν πιά (ἴσως ἀπὸ ντροπῆς...)

σελ. 11 — 13: κεφ. «Ἡ ΔΥΝΑΜΗ ΤΟΥ ΕΒΡΑΪΚΟΥ ΛΑΟΥ»

Τελείως ἀρνητικὴ καί ἀδικη ἡ παρουσίαση τῶν Ἑβραίων σάν τὸν «μπαμπούλα» τῆς κοινῆς. «... αὐτοὶ ἀπαρρόφησαν... αἷμα καὶ ἀνθρώπους, ἄλλων λαῶν (δράκου-λες, μὲ ἄλλα λόγια!), φρουρὸς τοὺς... ἀνὰ δειξάν ὁδοὺς τῶν πολιτικῶν δοξασιῶν, ὀνείρων καὶ ἐπιδιώξεων τους...» Ἀρα, κατὰ τὴ γνώμη Σας, καί ἡ διάδοση τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ ἀποβλέπει μόνο στὴν ἐλληνοποίηση καί τήν κατάκτηση τοῦ κόσμου ὅλου ἀπὸ τοὺς Ἑλληνες! Ἡ ἀφασίωση πρὸς κάποιο ἰδανικό, στὴν συγκεκριμένη περίπτωσι, ἡ πιστότητα τῶν Ἑβραίων στὸ Βιβλικὸ Μεσσιανικὸ καί Πανανθρώπινο ἰδανικό, δέν ὑπαγορεύεται παρά ἀπὸ τὴν πίστη καί μόνον τοῦ Ἑβραίου σ' αὐτὸ τὸ Θεόπνευστο, γι' αὐτοὺς ἰδανικό.

Ὅλα δέ τὰ περὶ «περιφρονήσεως» καί «ἐκμεταλλεύσεως» τῶν ἄλλων λαῶν ἀπὸ τοὺς «παντοδύναμους» καί «εὐφυέστατους» Ἑβραίους, δέν ἀποτελοῦν παρά βεβαιωμένους, ἀστοχούς καί ἀδικούς συλλογισμούς. Ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ νά Σᾶς ὑπενθυμίσω ὅτι ὁ Ἰουδαϊσμός εἶναι ἡ μόνη θρησκεία, ἡ ὁποία ποτέ δέν ἐκήρυξε ἐκεῖνο τὸ τόσο μισαλλόδοξο καί σωβινιστικὸ δόγμα, «ἔξω ἀπὸ ἐμένα δέν ὑπάρχει σωτηρία». Τουναντίον, οἱ σοφοὶ Ραββίνοι τῆς Ταλμουδικῆς ἐποχῆς διεκήρυξαν ἀπὸ παλαιωτάτων χρόνων ὅτι: «Οἱ δίκαιοι ὅλων τῶν Ἐθνῶν, ἀνεξαρτήτως φυλῆς, χρώματος ἢ πίστεως — συμμετέχουν στὴν εὐγενέστερες θεϊκὲς εὐλογίες καί στὴν μέλλουσα ζωή».

σελ. 14: «Οἱ Ἑβραῖοι... παραπονοῦνται... γιά τοὺς Ἑλληνες Χριστιανούς διότι ἔχουν παροίριες καὶ σκώμματα ἀντιεβραϊκά, ὅτι καῖνε τὸν Ἰούδα, ὅτι ἔχουν ἀρέθαια γιά τοὺς Ἑβραίους καὶ διότι στὰ Ἐκκλησιαστικὰ τροπάρια τῆς Ἑορτῆς τῆς Ἑβδομάδος τοῦ Πάθους... «ψέλνουν στοὺς Ἑβραίους τὸν ἀναβαλλόμενον»... δέν πρέπει ὅμως νά τὰ παρεξηγῶν αὐτὰ οἱ Ἑβραῖοι...»

Ὁραῖα, λοιπόν: χάριν τῆς «παραδόσεως» καί τῆς «συνήθειας» ἃς ἐπιτραπῇ καί ἡ συνέχιση τοῦ Ἀντισιωνιστικοῦ θρησκευτικοῦ διωγμοῦ τῶν Ἑβραίων ἀπὸ τήν Χριστιανικὴ Ἐκκλησία! Χάριν τῆς γραφικότητος τοῦ ἐθιμοῦ, ἃς καθυβρίζονται οἱ Ἑβραῖοι καί ἃς διαδίδεται ἀπὸ τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἡ «Διδασκαλία τῆς Περιφρόνησης» (κατὰ τὸν προσφυὲς τίτλο τοῦ Jules Isaac), καί ἃς διαδίδεται τὸ μίσος κατὰ τῶν Ἑβραίων! Ὁ Πάπας Ἰωάννης ὁ 23ος, ὅμως, ἐδῶ καί εἴκοσι πέντε χρόνια (τὸ 1956), ἔσβησε μὲ μιά μονοκονδυλιά τίς «περὶ τῶν ἀπίστων Ἑβραίων» ἀναφορές ἀπὸ τήν λειτουργία τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς. Μάλιστα, λίγο πρὶν ἀπὸ τὸ θάνατό του, συνέταξε καί ἀπήγγειλε ὁ ἴδιος τὴν ἀκόλουθη προσευχή:

«Ἀντιλαμβανόμαστε τώρα πώς ἐπὶ ἀναρίθμητους αἰῶνες τὰ μάτια μας θόλωσαν καὶ τυφλώθηκαν, ὥστε νὰ μὴν εἶμαστε σέ θέση νὰ ἀναγνωρίσουμε πιά τὸ κάλλος τοῦ ἑλκετοῦ Σου λαοῦ καὶ νὰ μὴν ἀναγνωρίζουμε στὸ πρόσωπό του τὰ χαρακτηριστικά στοιχεῖα τοῦ πρωτότοκου ἀδελφοῦ μας. Ἀντιλαμβανόμαστε πῶς τὰ βλεφάρὰ μας σηματοδεύτηκαν μὲ τὸ σημάδι τοῦ Καΐν. Ἐπὶ αἰῶνες ὁ Ἄβελ ἔκειτο στὸ αἷμα καὶ στὰ δάκρυα, διότι εἰχαμε ξεχάσει τὴν ἀγάπη Σου. Συγχώρησέ μας γιὰ τὴν κατὰρα ποὺ ἀδίκως ἐναποθέσαμε ἐπὶ τοῦ στόματος τῶν Ἑβραίων. Συγχώρησέ μας γιατί μὲ αὐτὴ τὴν κατὰρα Σὲ σταυρώσαμε γιὰ δευτέρη φορά».

Οἱ παραπάνω ἐνέργειες τοῦ τότε Προκαθήμενου τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας ἀπήχουν τὸ τόσο ἀπαραίτητο πνεῦμα τῆς συμφιλίωσης καὶ τῆς ὁμαλοποιήσεως τῶν σχέσεων μεταξὺ Χριστιανισμοῦ καὶ Ἰουδαϊσμοῦ. Αὐτὸ λέγεται «Διδασκαλία τῆς Ἀγάπης»! Αὐτὴ ἡ διδασκαλία, ὅμως, πότε θὰ ἀρχίσει νὰ διδάσκεται καὶ στοὺς Ὁρθόδοξους Χριστιανούς;

σελ. 14: «... οἱ Ἑβραῖοι μὲ τὸν τρόπο τῆς ζωῆς τους, μὲ τὴν τήρηση τοῦ γράμματος τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου καὶ τῶν ἐθίμων τους, μὲ τὰ ἐλαττώματά τους κλπ. δημιουργοῦν ἔδαφος γιὰ σκώμματα...»

Κανείς ποτέ δέν θὰ φανταζόταν ὅτι Ἱεράρχης θὰ ὑπεστήριζε ὅτι κάποιοι ἀλλόθρησκος, ἐπειδὴ τηρεῖ τὶς ἐντολές τῆς Θρησκείας του, «δημιουργεῖ ἔδαφος γιὰ σκώμματα». Μὲ τὴ λογικὴ αὐτὴ καταδικάζονται στὸ νὰ ὑφίστανται «σκώμματα» ἀπὸ τοὺς ὁπαδοὺς ἄλλων θρησκειῶν καὶ ὅλοι οἱ πιστοὶ καὶ συνεπεῖς στίς ἐπιταγές τῆς θρησκείας τους, στὰ ἴδια καὶ ἔθιμά τους Χριστιανοί!

σελ. 17: «... Ὁ ἀντισημιτισμός, ποὺ ἀποκορυφώθηκε ἐπὶ τῆς Χιτλερικῆς κτηνωδίας, δέν ἔχει σχέση μὲ τοὺς Χριστιανούς καὶ τίς Χριστιανικές Ἐκκλησίες...»

Πολὺ ἐπιφανειακὴ καὶ εὐκολὴ ἡ ἀθώωση τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν ἀπὸ κάθε εὐθύνη. Ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ ὅμως νὰ ρωτήσω: Οἱ διαπραξάντες, οἱ σχεδιάσαντες καὶ οἱ ὑλοποιήσαντες αὐτὴ τὴν «πολιτικὴ ἐγκληματικὴ ἐνέργεια» τί ἦσαν; Βάσει ποιᾶς ἠθικοθρησκευτικῆς διδασκαλίας γαλουχήθηκαν αὐτοὶ καὶ οἱ πρόγονοί τους; Ποιανὸ δόγματος κατηχητικὸ σχολεῖο διαπότισε τὴν ψυχὴ καὶ τὸ πνεῦμα τους μὲ τὸ μῖσος κατὰ τὸν «άνθρωπον», «παρείστακτων» καὶ «θεοκτόνων» Ἑβραίων; Σέ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν ἐπίδραση τῶν Ἱδεῶν πάνων στὸν ἄνθρωπο, ἡ εὐθύνη τῆς Χριστιανικῆς Ἀντισημιτικῆς Διδασκαλίας γιὰ τὴν «πολιτικὴ ἐγκληματικὴ ἐνέργεια» τῆς γενοκτονίας ἔξι ἑκατομμυρίων ἀθώων Ἑβραίων εἶναι τεράστια. Καμμία δὲ σύγκριση δέν δύναται νὰ ὑπάρξῃ μεταξὺ αὐτῆς τῆς γενοκτονίας (πράγματι ἡ λέξη αὐτὴ εἶναι ἡ τελευταία τραγικὴ συνεισφορά τῶν Ἑβραίων στὸν ἀνθρώπινο πολιτισμό!) μὲ ἄλλες «σκληρές», «βάνου-σες» διώξεις καὶ ἐξευτελισμούς ἄλλων λαῶν. Ἡ ταῦτιση τῶν δύο αὐτῶν περιπτώσεων ἀποτελεῖ βεβήλωση καὶ ἱεροσυλία τῆς μνήμης τῶν ἀθώων θυμάτων τοῦ μῖσους.

σελ. 18: «Στὸ κάτω - κάτω τῆς Γραφῆς οἱ Ἑβραῖοι ὑπέφεραν, διώχτηκαν ἀπὸ τὸν Ναζικοφασισμό, ἀλλὰ ἀποτέλεσμα ἀναντίρρητο τῶν βασάνων αὐτῶν ἦταν ἡ ἱδρύση τοῦ σημερινοῦ Ἰσραηλινοῦ τους κράτους...»

Συνέχιση τῆς ἱεροσυλίας τῆς μνήμης τῶν θυμάτων. Ἀνεπίτρεπτος συλλογισμός καὶ ὁ συσχετισμός διότι «στὸ κάτω - κάτω τῆς γραφῆς» ἡ ρίψη τῆς ἀτομικῆς βόμβας στὴ Χιροσίμα συντόμεψε τὸν τερματισμὸ τοῦ πολέμου! Ὅπως, ὅμως, δέν εἶναι δυνατόν νὰ καυχώμαστε γιὰ τίς ὁποιοσδήποτε «εὐεργετικές» συνέπειες ἢ ἐπιδράσεις τῆς πρώτης ἀτομικῆς βόμβας, τὴ στιγμὴ ποὺ δολοκλήρῃ ἡ ἀνθρωπότητα θορνεῖ καὶ ἀνατριχιάζει στὴ σκέψη ἑνὸς ἐνδεχόμενου ἀτο-

μικοῦ ὀλέθρου, ἄλλο τόσο παράλογη καὶ ἀνεπίτρεπτη εἶναι ἡ κάθε προσπάθεια, ποὺ θέλει νὰ δεῖ κάτι τὸ «καλὸ» ἢ τὸ «εὐεργετικὸ» μέσα στὴν ἀπάνθρωπη μοῖρα τῶν Ἑβραίων ἀθώων θυμάτων τοῦ Ναζικοφασισμοῦ... Ὅποιες κι ἂν ἦσαν οἱ συνέπειες τῆς γενοκτονίας, μὲ κανένα τρόπο δέν μειώνεται ἡ ἔκταση τοῦ ἐγκλήματος ποὺ διαπράχθηκε οὐτε καὶ οἱ ὁποιοσδήποτε «εὐνοϊκές» ἐξελίξεις (ἂν αὐτές ὑπάρχουν) μειώνουν τίς ἐγκληματικές καὶ ἀπάνθρωπες ἐνέργειες τῶν φυσικῶν καὶ τῶν ἠθικῶν αὐτουργῶν.

σελ. 20: «... πρέπει δὲ νὰ εἶναι εὐγνώμονες οἱ Ἑβραῖοι πρὸς τοὺς Χριστιανούς καὶ τίς πολιτείες ποὺ ἀποτελοῦνται ἀπὸ Χριστιανούς, γιατί τὸν παρέχουν σὰν ἀδελφούς, χῶρο καὶ εὐκαιρίες νὰ ζοῦν, νὰ εὐτυχοῦν, νὰ πλουτίζουν καὶ νὰ παίζουν καὶ σημαντικὸ ρόλο στὴν διακυβέρνησή τους...»

Ἀπαράδεκτη καὶ ἀντισυνταγματικὴ διακήρυξη. Καὶ γιὰ νὰ γίνουμε σαφέστεροι, ἄς περιορίσουμε τὴ συζήτηση εἰς τὰ καθ' ἡμᾶς. Οἱ Ἕλληνες Ἰσραηλίτες τὸ θρήσκευμα, ἀποτελοῦν ἀγνωρισμένους σ υ ν τ α γ μ α τ ι κ ῶς πολίτες τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους καὶ δέν τοὺς παραχωρεῖται (ἀλήθεια ἀπὸ ποιούς;) κανένας χῶρος στὴν κοινωνικὴ, πολιτικὴ, πολιτιστικὴ καὶ ἐν γένει ζωὴ τῆς πατρίδος τους, ὅπως δέν «παραχωρεῖται» τέτοιος χῶρος στὸν οἰονδήποτε Ἕλληνα Χριστιανὸ Ὁρθόδοξο πολίτη. Γιὰ ἀμφοτέρους, σὰν Ἕλληνες πολίτες, τοῦτο ἀποτελεῖ ἓνα ἀναφαίρετο καὶ φυσικὸ δικαίωμα.

σελ. 20: «... παρ' ὅτι ἦταν καὶ εἶναι γνωστὸ ὅτι οἱ Ἑβραῖοι γενικὰ ἂν καὶ ἀποτελοῦν ὑπηκόους καὶ πολίτες αὐτοῦ ἡ ἐκείνου τοῦ Κράτους, σύγχρονα, εἶναι ἀναντίρρητα περισσότερο πολίτες καὶ ὑπήκοοι ἐνὸς θρησκευτικοῦ - πολιτικοῦ «Κράτους ἐν Κράτει», τῆς Ἑβραϊκῆς Θεοκρατίας καὶ μάλιστα Παγκόσμιας Διεθνιστικῆς Σιωνιστικῆς Πολιτείας, παρὰ τοῦ Κράτους στὸ ὁποῖο φιλοξενοῦνται».

Ἐπειδὴ ἡ ὁριοτολογία δέν συμβιβάζεται μὲ τὴν ιδιότητα τοῦ Ἱεράρχου καὶ τοῦ Δασκάλου τῶν Γραφῶν, Σὺς παρακαλῶ νὰ κατονομάσετε ἔστω καὶ ἓνα ὑπαρκτὸ καὶ ἱστορικὸ πρόσωπο στὴν Ἑλλάδα (ἢ ἀλλοχοῦ σ' ὅλο τὸν κόσμον) ποὺ εἶναι ἢ ἦταν πολίτης καὶ ὑπήκοος αὐτοῦ τοῦ πολυθρύλητου «θρησκευτικοῦ - πολιτικοῦ «Κράτους ἐν Κράτει» τῆς Ἑβραϊκῆς Θεοκρατίας καὶ μάλιστα «Παγκόσμιας Διεθνιστικῆς Σιωνιστικῆς Πολιτείας». Ὅχι πλέον ἀλλὰ μισόλογα καὶ «Φαρισαϊσμούς» (κατὰ τὴν δικὴ Σας, πάντοτε, σημασία τοῦ ὅρου). Τὴν ἀλήθεια καὶ μόνον τὴν ἀλήθεια!

Ἀκόμη, ἂν αὐτὸ δέν ὀνομάζεται «παθολογικὴ ἑβραιοφοβία» καὶ «υστερικός ἀντισημιτισμός» τότε πῶς λέγε-ται, Τί σημασία, πράγματι, ἔχει, ἂν πρὸ 20ετίας συντάξατε δήλωση καταδικαστικὴ τοῦ Ἀντισημιτισμοῦ (σελ. 21 — 23), ὅταν σήμερα Σεῖς ὁ ἴδιος ὑποθάλητε, κατὰ τρόπον ἀναντίρρητο, αὐτόν τοῦτον τὸν Ἀντισημιτισμὸ, προσπαθώντας μάλιστα, νὰ τὸν στηρίξετε στὴν εὐκολὴ λύση τῶν διεθνῶν καὶ δικαστικῶν ἀναγνωρισμένων σὰν πλαστῶν «Πρωτοκαλλῶν τῶν σοφῶν τῆς Σιών»; (σελ. 25 — 26)

σελ. 27: «... Ἀλλὰ γιὰ τοὺς Ἑβραίους δημιουργοῦνται αὐτὰ κατὰ μείζονα λόγον ἐξ αἰτίας προκαταλήψεων... καὶ γιὰ τίς ὁποῖες πρώτιστη εὐθύνη ἔχουν οἱ ἴδιοι οἱ Ἑβραῖοι».

Ὑπεραπλουστευμένη καὶ μισαλλόδοξη ἡ ἱστορικὴ Σας ἀνάλυση, παραβλέπει τελείως τίς αἰτίες ποὺ ὤθησαν τοὺς Ἑβραίους σ' αὐτές τίς ἀπασχολήσεις, αἰτίες ποὺ ἐπήγαζαν, ἀπὸ ἓνα στυγνὸ, μακροχρόνιο καὶ ἀπάνθρωπο Ἀντισημιτισμὸ. Ὡστε, οἱ Ἑβραῖοι μόνον φταίγανε ποὺ ἀσχολήθηκαν μὲ τίς χρηματιστηριακὲς ἀπασχολήσεις καὶ ὅχι ἀντιεβραϊκές καὶ ἀντι - Ἰουδαϊκὲς νομοθεσίες τῶν μεσαιωνικῶν κρατῶν καὶ Ἐκκλησιῶν, ποὺ τοὺς ἀπαγόρευαν καθί-

άλλη δραστηριότητα, και τούς ανέδειξαν, διά της βίας, σε χρηματιστές και σε φοροεισπράκτορες τους; Ώστε οι Έβραίοι από μόνοι τους διάλεξαν τα διάφορα αντιδημοφιλή επαγγέλματα και λειτουργήματα (άκομη και του δημίου) και όχι ή τότε κραταία Έκκλησία και τα τότε μισαλλόδοξα καθεστώτα, που σαν αποκλειστικό στόχο τους είχαν την δημιουργία της χείριστης εικόνας του Έβραίου; Όταν δέ σήμερα, Σεις ο υπεύθυνος και φωτισμένος Ίεράρχης, χρησιμοποιείτε έκφρασεις όπως «*απορρόφισαν... αίμα και ανθρώπων*», «*οικονομικοί δυνάστες των λαών και των κρατών*» (σελ. 27), μπορούμε να πούμε ότι αναντίρρητα, επέτυχαν τον σκοπό τους. Τό μικρόβιο της «Έβραιοφοβίας» που έσπειραν τότε, συνεχίζει να περιπλανάται μέσα στα άδυτα και τα ύποσυνείδητα της σύγχρονης σκέψης.

Τα περι «προδοσιών» κλπ. αποτελούν εύτελεις κινδυνολογίες και αποβλέπουν στην εξάπλωση του Άντισημιτισμού, όπως και στην περίπτωση Ντρεΐφους. Ο Έβραϊσμός σαν άνθρωπος δεν είναι ούτε τέλειος ούτε άμεμπτος. Δεν είναι ούτε χειρότερος ούτε καλύτερος από τον κάθε άλλο συνάνθρωπό του. Κατά κανόνα, όμως, ή οποιαδήποτε δραστηριότητα του σε περίοδο διωγμών και μίσους, υπήρξε μία έσχατη και άπεγνωσμένη προσπάθεια γιά επιβίωση και καταξίωση μέσα σε έναν κόσμο άπάνθρωπα έχθρικό και μέσα σε μία κοινωνία διαποτισμένη από ποικίλα έθνικο - θρησκευτικά μίση και πάθη.

σελ. 31: «...*άλλά τον ήθελαν (τόν Μεσσία) παγκόσμιο, ένα είδος πανεγκόσμιο και ρατσιστικό Έβραϊσμό...*»

Δικαίωμα του καθενός και, προπαντός, του κάθε Ίεράρχου να διδάσκει και να διαδίδει σε τί διαφέρει ή δική του θρησκεία από κάποια άλλη ή άλλες θρησκείες. Δεν έχει, όμως, τό δικαίωμα να χρησιμοποιεί χαρακτηρισμούς που δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα και που δεν άποβλέπουν παρά στην ήθική μείωση της «άντιπάλου» θρησκείας. Πρέπει να συνειδητοποιήσουμε τον όφειλόμενο σεβασμό γιά τό «πιστεύω» κάποιου άλλου, όπως άκριβώς τον άπαιτούμε έμεις γιά τον δικό μας. Πρέπει να συνειδητοποιήσουμε, επιτέλους, ότι μπήκαμε στην εποχή της συνυάρξεως των θρησκειών, ότι ή πολεμική της διασποράς του θρησκευτικού μίσους (π.χ. περί ρατσιστικών κλπ. θεωριών των Ίουδαϊσμού) είναι κάτι τό ξεπερασμένο και άνεπίτρεπτο και, τέλος, ότι επιβάλλεται ή από όλους μας έμπρακτη έφαρμογή της διδασκαλίας της αγάπης και της άνοχής. Ή περί Μεσσία Χριστιανική έρμηνεία είναι φυσικό και λογικό να Σας ίκανοποιεί. Έξισου ίκανοποιητική, όμως, είναι και γιά μένα ή Ίουδαϊκή περί Μεσσία διδασκαλία. Όπως σέβομαι τό πιστεύω Σας, άλλο τόσο έχω τό δικαίωμα να άπαιτήσω και τον δικό Σας σεβασμό γιά τό δικό μου πιστεύω.

Σελ. 35 — 44: Είναι τό κεφάλαιο στό όποιο αναφέρεσθε στό σύγχρονο Κράτος του Ίσραήλ. Έπειδή είμαι μόνο θρησκευτικός λειτουργός, όμολογώ πώς δεν είμαι σε θέση να παρακολουθήσω τούς ποικίλους γεωπολιτικό - στρατιωτικούς ίσχυρισμούς σας στό «βάθος» και την «έκταση» που τούς άνάγεται. Άλλωστε, θά προτιμούσα να κρατήσω τον «διάλογό» μας στό θρησκευτικό - ιστορικό πεδίο. Έπιτρέψτε μου, όμως, να παρατηρήσω πώς όλες εκείνες οι «σπουδαίες» παραπομπές του «λένε» τούτο, «λένε» εκείνο, άναμασούν άνάξιε λόγου φαντασιώσεις, που δεν μαρτυρούν παρά γιά τό άβάσιμο ή τό άδύναμο των διατυπωμένων κατηγοριών.

Σελ. 37 — 38: «Όλος ό Έβραϊκός πληθυσμός είναι πολύμορφη, πολύχρωμη και πολύγλωσση πανσπερμία λαών... ποιός λαός; ποιό Έθνος; Ένα Έθνος, ένας λαός μέ βάση ί-δεαλική, μέ βάση νοητή...»

Μιά άντικειμενική και σφαιρική άντιμετώπιση ενός θέματος άπαιτεί την άπελευθέρωση του μελετητού από όποιεσδήποτε τυχόν προκαταλήψεις και, προπαντός, από θεολογικές τοιαύτες. Γιατί μέ έναν Φελντμάνιερ, ό όποιος άμφισβητεί την σύγχρονη ύπαρξη του Έλληνικού λαού σαν συνεχιστού των Άρχαίων, δεν είναι δυνατόν να συζητήσει κανείς περί σύγχρονης Έλλάδος ή περί σύγχρονου Έλληνικού λαού! Φοβόμαι ότι, άφού άμφισβητείτε την «ύπαρξη» του Έβραϊκού λαού ή του Έβραϊκού έθνους, δεν μπορείτε να άντιμετωπίσετε όρθά και άπροκτάληπτα την πραγματικότητα του «Σημερινού Ίσραήλ».

Άποφεύγοντας πάντα να υπεισέλθω σε μία πολιτική συζήτηση είμαι άναγκασμένος, χάριν της ιστορικής αλήθειας, να παρατηρήσω, σχετικά μέ τά όσα περί Κράτους του Ίσραήλ γράφετε, τα έξης: «*Στήν Παλαιστίνη, στό γεωγραφικό τους έδαφος μέσα σ' όλα τά χρόνια της διασποράς, οι Έβραίοι ήσαν μόνο λίγες χιλιάδες...*» (σελ. 37). Ή φράσις «στό γεωγραφικό τους έδαφος» άποτελεί μία καλή άφετηρία γιά την άντιμετώπιση της σημερινής πραγματικότητας του Κράτους του Ίσραήλ, διότι δι' αυτής άναγνωρίζετε, πιστεύω, και Σεις τούς πανάρχαιους, ιστορικούς και άκατάλυτους δεσμούς των Έβραίων μέ τον χώρο αυτόν. Τό γεγονός δέ ότι ό χώρος αυτός κατακτήθηκε έπανειλημμένως από τούς έκάστοτε ίσχυρούς της Ιστορίας και τό γεγονός ότι κατά «τά χρόνια της διασποράς» ή Έβραϊκή παρουσία άριθμούσε «μόνο λίγες χιλιάδες», (άλήθεια, άναρωτηθήκατε γιati; Ή άπομάκρυνση της μεγάλης πλειοψηφίας του λαού από την πατρίδα του ήταν έκούσια ή τούς έπιβλήθηκε;) δεν άναιρεί ούτε καταρρίπτει τούς δεσμούς αυτούς των Έβραίων μέ τά χώματα της πανάρχαιας πατρίδας τους. Ούτε, καταλύει τό φυσικό δικαίωμα του Έβραϊκού λαού γιά μία άνεξάρτητη πατρίδα. Θά συμφωνείτε, άλλωστε, ότι σχετικά μέ τό άνωτέρω δικαίωμα της αυτοδιαθέσεως και άνεξαρτήσιας, δεν ύπάρχει καμμία άπολύτως διαφορά μεταξύ μιάς περιόδου τετρακοσίων έτών και μιάς περιόδου χιλίων έννιακοσίων χρόνων.

Ή άναγνώριση αυτής της θεμελιώδους άρχής προέτρεψε τά Ήνωμένα Έθνη, τό 1947 να ψηφίσουν, μέ συντριπτική πλειοψηφία και μέ την εθική συμπαράσταση όλων των άποκαλουμένων Μεγάλων Δυνάμεων, υπέρ των δικαιωμάτων του Έβραϊκού λαού γιά μία Έθνική Έστία πάνω στό χώματα της ιστορικής πατρίδας του, την τότε άποκαλούμενη Παλαιστίνη. Γιά την άποφυγήν δέ, της μετέπειτα δημιουργηθείσης άνώμαλης καταστάσεως, άπέφασσε τον διαμελισμό της Παλαιστίνης σε δύο κράτη: ένα Έβραϊκό, που όνομάσθηκε (τό 1948) Ίσραήλ, και ένα Παλαιστινιακό, που όνομάσθηκε Ίορδανία. Συνεπώς, οι Έβραίοι δεν «*μεταφυτεύθηκαν*» (σελ. 37), στην περιοχή αυτή ούτε τό Ίσραήλ άποτελεί ένα «*τεχνητό και παρέμβλητο*» κράτος «*στόν χώρο της Παλαιστίνης*» (σελ. 38). Άποτελεί την ύλοποίηση της δικαιωματικής και ιστορικής έπιστροφής του Έβραϊκού λαού στην πατρίδα του. Είναι δέ πολύ φυσικό ή Ίερουσαλήμ να άποτελεί την πρωτεύουσα αυτού του Κράτους. Ή Ίερουσαλήμ είναι ή βιβλική πόλις της Σιών, μέ τό όραμα και χάριν της όποιος οι Έβραίοι διώχτηκαν, μαρτύρησαν και θρήνησαν έπί άναριθμητους αιώνες. Οι Έβραίοι δεν «*έκτόπισαν*» (σελ. 12) κανέναν ούτε «*έγενοκτόνησαν*» (σελ. 11) ένάντιον των ήδη διαβιούντων εκεί κατοίκων. Οι έκατοντάδες χιλιάδες Άραβες και Δροϋζοι, Μουσουλμάνοι και Χριστιανοί, άποτελούν την έπιβε-

ΠΗΓΑΙ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΒΡΑΪΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Ο ΜΩΣΑΪΚΟΣ ΝΟΜΟΣ ΚΑΙ Η ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΑΥΤΟΥ

Πρωταρχική πηγή και πρώτος κώδικς του έβραϊκού δικαίου είναι ο Μωσαϊκός Νόμος. Κατά την παράδοση, ο Νόμος ούτος εδόθη εις τούς 'Ισραηλίτας έν τή παρά τό όρος Σινά έρήμω υπό του Μωϋσέως, γεγραμμένος, θεία έπινεύσει, επί πλακών¹. 'Αλλ' ό γραπτός ούτος Νόμος τό μέν ήτο έν πολλοίς δυσερμήνευτος, τό δέ δέν προύνόει περί πασών τών έν τώ κοινωνιφώ βίω σχέσεων. 'Απαραίτητος όθεν κατέστη ή έρμηνεία τών διατάξεων αυτού και ή συμπλήρωσις τών κενών. Λόγω της θεοκρατικής μορφής του κρατούντος τότε έβραϊκού πολιτεύματος, τό έργον της έρμηνείας και συμπληρώσεως του Νόμου έλαχεν εις τούς Λευίτας². 'Η έρμηνευτική αύτη έργασία τών Λευιτών εδικοιολογήθη έκ τών ύστέρων ως έξής³: ότι ό Θεός, σύν τώ κειμένω του γραπτού Νόμου, έδωκε τώ Μωϋσή και έρμηνείαν του περιεχομένου του διά ζώσης. Τήν έρμηνείαν ταύτην ό Μωϋσής, κατελθών του όρους, μετέδωκε προφορικώς εις τόν 'Ααρών, ούτος δέ όμοίως εις τούς υιούς και άπογόνους του Λευίτας διά παραδόσεως από γενεάς εις γενεάν, καταστάντας οιονεί θεματοφύλακας του άγράφου δικαίου, όπερ ούτω ήντλει τό κύρος από της θείας προελεύσεως⁴.

'Η έρμηνεία του Νόμου ή παράδοσις περιήλθε, σύν τώ χρόνω, από τών Λευιτών εις τούς Κριτάς οι όποιοι διατήρησαν τήν έξουσίαν ταύτην επί πέντε όλοκλήρους αιώνας και οΐτινες, σύν τή διδασκαλία αυτού, επέφερον τās ένδεικνυομένας έκ τών περιστάσεων βελτιώσεις και μεταβολάς. 'Η μεσολαβήσασα διάλυσις του έβραϊκού κράτους και ή αιχμαλωσία της Βαβυλώνας επέφερε πρόσκαιρον διακοπήν της από γενεάς εις γενεάν προφορικής παράδοσεως του άγράφου δικαίου. Ούτω δέ περί τά τέλη της περιόδου ταύτης ή γνώσις του άγράφου δικαίου ήτο κτήμα όλίγων μόνον σοφών. Είς τών σοφών τούτων ύπήρξεν ό 'Εσδρας, όστις, άμα τή έπανόδω έκ της αιχμαλωσίας, επέδόθη, τό μέν εις τήν περισυλλογήν τών κατεσπαρμένων αντιγράφων του Μωσαϊκού Νόμου, τό δέ εις τήν διδασκαλίαν του άγράφου δικαίου. 'Επί τούτψ δέ τώ τέλει ίδρυσε τήν Μεγάλην Συνέλευσιν ή Μεγάλην Συνογωγήν (Κενέσεθ 'Αγγελόλα) και τήν Σχολήν τών Γραμματέων (Σοφερίμ). Καί ή μέν Μεγάλη Συνέλευσις επεφορτίσθη μέ τήν μελέτην και συντήρησιν του άγράφου δικαίου, δράσασα επί δύο όλους αιώνας και άντικατασταθείσα επί τών χρόνων του Μεγάλου 'Αλεξάνδρου υπό τών Σοφών (Χαχαμίμ). Οι δέ Γραμματείς αρχικώς έργον είχαν, ως ειρήται, τήν περισυλλογήν και αντιγραφήν του κειμένου του γραπτού Μωσαϊκού Νόμου, εξειλίχθησαν δ' όμως βραδύτερον και εις έρμηνευτάς αυτού, δίδασκοντες τόν νόμον και ίδρύοντες σχολάς. 'Εκτίσαντο δέ, ως τοιούτοι, μεγίστην έπιρροήν, καθ' όσον έκαλούντο ως σύμβουλοι τών δικαστηρίων και εξέδιδον γνωμοδοτήσεις επί τών παρουσιαζομένων νομικών ζητημάτων.

Τήν Μεγάλην Συνέλευσιν διεδέχθησαν, ως προελέχθη, οι Σοφοί, ών άποκλειστική ένασχόλησις ήτο ή σπουδή του γραπτού νόμου και ή διατήρησις και ανάπτυξις του ά-

γράφου τοιούτου. Διάσχημοι μεταξύ αυτών ήσαν ό 'Ιλέλ, ό Σαμάι, ό 'Ιωχανάν μπέν Ζακάι, ό Γαμαλιέλ ό 2ος, μνημονεύόμενος εις τά Εύαγγέλια, ό 'Ακιβά, γνωστός έκ της συμμετοχής του εις τήν επανάστασιν του Μπάρ Κοχεβά, ό Συμεών ό 2ος και ό υιός αυτού 'Ιεουδά, ό έπονομαζόμενος ό 'Άγιος (135 - 218) μ.Χ.) ό και συγγραφέυς της Μισνά.

ΚΩΔΙΚΟΠΟΙΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΡΑΦΟΥ ΕΒΡΑΪΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ (ΜΙΣΝΑ) (218 μ.Χ.)

'Ός ήτο έπόμενον ή δικαιοπλαστική δρāsις 18 όλοκλήρων αιώνων, έν συνδυασμώ προς τήν κρατούσαν τότε έμμονον προκατάληψιν όπως τό δίκαιον τουτο παραμείνη άγραφον, ως εδόθη υπό του Μωϋσέως, εκλόνισαν τήν ένότητά του ισχύοντος δικαίου. 'Η διδασκαλία του 'Εσδρα, αι γνωμοδοτήσεις τών Γραμματέων και τών Σοφών και αι άποφάσεις τών διαφόρων δικαστηρίων, ιδία δέ του από τών χρόνων του Μωϋσέως λειτουργούντος ανωτάτου έβδομηκονταμελοϋς δικαστηρίου «σανεδρίν»⁵, περιβεβλημένου και νομοθετικήν έξουσίαν⁶, εγέννησαν πλείστας όσας άντιγνωμίας και αιρέσεις. 'Εκδηλος όθεν κατέστη ή ανάγκη όπως δοθι ένιαία εμφάνισις εις τό ισχύον δίκαιον διά της συγκεντρώσεως άπάντων τών στοιχείων αυτού εις έν γραπτόν κείμενον. Καί μνημονεύονται μέν άπόπειραι τοιαύτης καταστρώσεως και πρό της εις Βαβυλώνα αιχμαλωσίας, άλλ' αύται έμειναν άτελέσφοροι.

'Η συγκεντρωσις και κωδικοποίησις του δικαίου τουτου ήρξατο μόλις κατά τό τελευταίον ήμισυ του 2ου μ.Χ. αιώνος υπό του 'Ιεουδά 'Ανασή, Προέδρου του ανωτάτου δικαστηρίου «Σανεδρίν». Κατά τήν έποχήν ταύτην τό έν ισχύι δίκαιον συνέκειτο: α) 'Εκ του γραπτού Μωσαϊκού Νόμου (Πεντάτευχος), β) έκ του άγράφου δικαίου του δημιουργηθέντος, ως ελέχθη, έκ της επί μακρόν έρμηνείας και συμπληρώσεως του πρώτου και γ) έκ της νομολογίας τών δικαστηρίων και διαφόρων διατάξεων έκδοθεισών υπό τών κατά καιρούς άρχόντων.

Τό δίκαιον τουτο ό ρηθείς 'Ιεουδά 'Ανασή συνεκέντρωσε και έταξινόμησε κατά μεθοδικήν τάσιν, καλέσας δέ εις συνέλευσιν τούς άρχηγούς τών έν Παλαιστίνη, διαφόρων νομικοθρησκευτικών σχολών, γνωστούς υπό τό όνομα Ταναείμ, έθετο υπό τήν κρίσιν αυτών τό έργον του, μεθ' ό εξέδωκεν, υπό τόν τίτλον «Μισνά»⁷ τόν δεύτερον κώδικα του ιουδαϊκού δικαίου κατά τό έτος 218 μ.Χ.⁸.

'Η Μισνά, έπίσημος ούσα κωδικοποίησις⁹ διαιρείται εις έξ μέρη καλούμενα Διατάξεις (Σεδάριμ). 'Εκάστη διάταξις ύποδιαιρείται εις βιβλία, έκαστον δέ βιβλίον εις κεφάλαια.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗ ΔΡΑΣΙΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΜΙΣΝΑ - ΤΑΛΜΟΥΔ (218 - 500 μ.Χ.)

Τήν έποχήν ταύτην έδρων πολλai νομοθρησκευτικά έβραϊκά Σχολαί εις διαφόρους πόλεις της Παλαιστίνης και

ΠΗΓΑΙ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΒΡΑΪΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

τῆς Βαβυλωνίας. Πᾶσαι αἱ Σχολαί αὐταὶ καθιέρωσαν ὡς βάσιν τῆς διδασκαλίας των τὴν Μισνὰ ἣν ἐσχολίασαν, ἠρμήνευσαν καὶ ἀνέπτυξαν ἐκάστη διαφοροτρόπως. Τὰ σχόλια καὶ ἐρμηνευτικὰ συμπεράσματα ὧλων τῶν Σχολῶν τῆς Παλαιστίνης ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς Βαβυλωνίας ἀφ' ἑτέρου, συγκεντρωθέντα εἰς δύο ἰδιαίτερας συλλογὰς, ἐκλήθησαν «Γκεμαρά» ἥτοι Συμπλήρωμα — Τελειοποίησις — Ἑρμηνεία, ἀμφότερα δὲ δηλαδὴ ἡ Μισνὰ καὶ ἡ Γκεμαρά συνεκδοθέντα, ἐλαβόν τὸ ὄνομα «Ταλμούδ» τούτέστιν Ἐπιστήμη — Διδασκαλία (doctrine). Κατ' ἀκολουθίαν ὑπάρχουν δύο Ταλμούδ, τὸ ἓν, συγκείμενον ἐκ τῆς Μισνὰ καὶ τῆς ὑπὸ τῶν Σχολῶν τῆς Παλαιστίνης συγγραφείσης Γκεμαρά, καλούμενον, ὡς ἐκ τούτου, Ταλμούδ τῆς Ἱερουσαλὴμ, τὸ δὲ ἕτερον ἐκ τῆς αὐτῆς Μισνὰ καὶ ἐκ τῆς ὑπὸ τῶν Σχολῶν τῆς Βαβυλωνίας συγγραφείσης δευτέρας Γκεμαρά, καλούμενον Ταλμούδ τῆς Βαβυλωνίας. Ἐκ τούτων τὸ πρῶτον, συνταχθέν ὑπὸ τῆν ἀνωτέραν ἐποπτείαν τοῦ Ῥαβίνου Ἰωχανάν συνεπληρώθη περὶ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ 4ου μ.Χ. αἰῶνος, τὸ δὲ δεύτερον συνετάγη τὸν 5ον μ.Χ. αἰῶνα ὑπὸ τοῦ περιφήμου Ῥαβίνου τῆς Βαβυλωνίου Σχολῆς τῆς Σουρά ὀνόματι Ἀσσί καὶ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ Ῥαμπινά, συνεπληρώθη δὲ τὸ ἔτος 500 μ.Χ. ὑπὸ τοῦ Ῥαβίνου Ἰωσία. Τὸ Ταλμούδ τῆς Βαβυλωνίας, πληρέστερον καὶ εὐληπτότερον ὃν τοῦ τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἐκτήσατο πλείονος καὶ αὐθεντίαν καὶ ἐπεκράτησε μεταξύ τοῦ ἐβραϊκοῦ κόσμου¹⁰.

Διακρίτῃ ἐν ἑκατέρῳ τῶν δύο Ταλμούδ δύο μέρη· τὸ πρῶτον, καλούμενον «Ἀλαχά», περιέχει τὴν ἐρμηνείαν πάντων τῶν ἀστικῶν καὶ θρησκευτικῶν νόμων, τὸ δὲ δεύτερον, ὀνομαζόμενον «Ἀγγαδὰ», γέμει ἀνεκδότων, ποικίλων γνώσεων φυσικῆς ἱστορίας, ἡθῶν καὶ ἐθίμων διαφόρων λαῶν, ἀστρονομίας, ἱατρικῆς, ἡθικῶν διδαγμάτων καὶ πολιτικῶν ἰδεῶν.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΜΕΤΑΤΑΛΜΟΥΔΙΚΗ — ΟΙ ΓΚΑΟΝΕΙΜ ΚΑΙ ΑΙ ΕΝ ΕΥΡΩΠΗ ΤΑΛΜΟΥΔΙΚΑΙ ΣΧΟΛΑΙ ΤΟΥ ΜΕΣΑΙΩΝΟΣ (500 - 1500 μ.Χ.)

Ἐνῷ οὕτω ἐξειλίσσοντο τὰ τοῦ δικαίου, εἶχε συντελεσθῇ ἡ διάλυσις τοῦ ἐβραϊκοῦ κράτους, ἡ ἐρήμωσις τῆς Παλαιστίνης καὶ ἡ διασπορά τοῦ ἐβραϊκοῦ λαοῦ. Ἐδεῖ συνεπὺς ὅπως ἡ διδασκαλία τοῦ Ταλμούδ διαδοθῇ πανταχοῦ ἔνθα ὑπῆρχον συγκεκροτημένοι ἐβραϊκαὶ κοινότητες. Τὸ ἔργον τῆς διαδόσεως ταύτης, ἀνέλαβεν ἡ ἐν Σουρά τῆς Βαβυλωνίας σχολὴ τῶν Γκαονείμ. Οἱ μαθηταὶ τῆς σχολῆς ταύτης, ὡς καὶ οἱ τῆς ἐν Πομπεδίτα καὶ Νεχαρδέα, κατὰ δεύτερον λόγον, διασπαρέντες ἀνά τὴν Εὐρώπην καὶ Ἀσίαν, ὡς ἄλλοι ἀπόστολοι, ἐδίδαξαν τὸ Ταλμούδ καὶ ἵδρυσαν πολυαριθμούς σχολὰς ἐν Ἱταλίᾳ, Γερμανίᾳ, Γαλλίᾳ, Ἰσπανίᾳ καὶ Μαρόκκῳ. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω σχολῶν ἀπέρρευσαν αἱ «Μεγάλαι Ἀποφάσεις», ἔργον τοῦ Συμεὼν Καϊρά (8ος μ.Χ. αἰών), τὰ Σχόλια τοῦ Ῥαβίνου Γκερσινὺν καὶ ἡ Σύντομος τοῦ Βόρμη (ἀρχαί 11ου μ.Χ. αἰῶνος) ἡ καταργήσασα τὴν πολυγμίαν παρ' Ἑβραίοις. Ἐκ τῶν σχολῶν τούτων ἀξία ἰδιαίτερας μνείας εἶναι ἡ γαλλικὴ σχολὴ τῶν Τοσεφόθ ἥτοι τῶν γλωσσογράφων, ἥς ἰδρυτὴς ὑπῆρξεν ὁ Σολομὺν Γαρσῆ. Αἱ σχολαὶ αὗται ἔγραψαν σχόλια εἰς τὸ Ταλμούδ, ὡς καὶ ἐξ χιλιάδας γλώσσας παρά τὸ κείμενον αὐτοῦ¹¹. Ἐξέχουσαι φυσιογνωμίαι ἐρμηνευτικῶν

τοῦ ἐβραϊκοῦ Δικαίου κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ὑπῆρξαν οἱ Ῥαβίνοι Μπεσαλέλ, Ἰσαάκ Ἀλ Φάσι ἢ Ῥίφ¹², Ἀβραάμ μπέν Δαβίδ, Ζαχαρία Ἀλεβῆ, Σαμουήλ καὶ Μωϋσῆς Ἑβρεῖ, Νησίμ μπέν Ἰακώβ Ἰμπν Σαχίν καὶ ὁ περιφημότερος, πολυγραφώτερος καὶ ριζοσπαστικώτερος πάντων Μωϋσῆς μπέν Μαϊμόν ἢ Μαϊμονίδης ἢ Ῥαμπάμ (1135 - 1204) ὁ ἐπνομασθεὶς ὁ Ἀετός τῆς Συναγωγῆς, συγγράψας πλὴν ἄλλων καὶ ἐπιτομὴν τοῦ Ταλμούδ (Μισνέ - Τορά ἢ Γιάδ Χαζακά). Παρά τὴν δριμύειαν κριτικὴν μεθ' ἧς ἐγένετο δεκτὴ ἡ ἐπιτομὴ αὕτη, ὡς ἐκ τοῦ διέποντος αὐτὴν καινοφανοῦς καὶ ριζοσπαστικοῦ πνεύματος, οὐχ' ἤπτον υἰοθετηθῇ ὑφ' ὧλων τῶν κοινοτήτων τῆς Ἀνατολῆς, ἐπικληθεῖσα Ῥαβινικὸν Δευτερονόμιον.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω οἱ Ἰσαάκ Ἀλ Φάσι καὶ Μωϋσῆς Μαϊμονίδης ὑπῆρξαν ἰδρυταὶ καὶ τῶν ὁμωνύμων σχολῶν τοῦ 12ου μ.Χ. αἰῶνος. Εἰς ταύτας, ἀρχομένου τοῦ 13ου αἰῶνος, προστίθεται τρίτη, ἣν ἵδρυσαν οἱ ἐκ Γαλλίας διωχθέντες καὶ εἰς Γερμανίαν καταφυγόντες ὅπαδοί τῆς γαλλικῆς σχολῆς τῶν Τοσεφόθ (γλωσσογράφων) ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἀσέρ μπέν Γιεχιέλ καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἰακώβ. Ὁ τελευταῖος ἐξέδωκε τῷ 1340 νέον κώδικα ὑπὸ τὸν τίτλον Ἀρμπά - Τουρίμ = (Τετράβιβλος), ἐκ τεσσάρων βιβλίων, ἢ τὰ δύο τελευταῖα Ἑρπεν Ἀέξερ καὶ Χόσεν Ἀμισπάτ) παραγατεύονται τὸ Ἀστικὸν Δίκαιον.

Ἐκ τῶν τριῶν τούτων σχολῶν ἐξῆλθον σπουδαῖοι νομοδιδάσκαλοι, ὧν διαπρεπέστεροι οἱ Μωϋσῆς μπέν Ναχμάν, Σολομὺν μπέν Ἀδρέθ, Ἱερουσάμ, Ἀβραάμ Μαῖρ Ζιμρί, Ἰσαάκ μπέν Σεσέθ, Συμεὼν μπέν Σεμάς καὶ Δαβίδ Σολομὺν Ζιμρί.

Η ΑΝΑΚΑΘΑΡΣΙΣ (ΣΟΥΛΧΑΝ - ΑΡΟΥΧ) ΤΟΥ ΙΩΣΗΦ ΚΑΡΟ (1554 μ.Χ.)

Πάντες οἱ μέχρι τοῦδε μνημονευθέντες νομοδιδάσκαλοι συνέγραψαν πολυάριθμα συγγράμματα ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἐπεξηγησιν τοῦ δικαίου καὶ τὴν ἀντίκρουσιν τῶν ἐφ' ἐκάστου θέματος ἀντιθέτων γνώμων. Ἐκ τῆς σωρευσεως τῶν συγγραμμάτων τούτων καὶ τῆς ἐξ αὐτῶν ἀναφύσεως ἀντιγνωμίας ἐξέλιπε καὶ πάλιν ἡ ὁμοιομορφία τοῦ δικαίου καὶ ἐπῆλθεν, ἀρχομένου τοῦ 16ου αἰῶνος, πλήρης καὶ αὐθις ἐπισκότισις καὶ σύγχυσις περὶ τοῦ ἰσχύοντος δικαίου, ἀναπότρεπτος ἄλλως τε ὡς ἐκ τῆς ἐλλείψεως ἐνιαίας νομοθετικῆς ἐξουσίας. Ἐκ τοῦ ἀδιεξόδου τούτου ἐπεχείρησε νὰ ἐξαγάγῃ τούς Ἰσραηλίτας νομομαθεῖς, ὁ ἐξ Ἀδριανουπόλεως νομοδιδάσκαλος καὶ ἰδρυτὴς νομοθηρσκευτικῆς σχολῆς, Ἰωσήφ Κάρο τὸ ἔτος 1522 μ.Χ. Βάσιν τῆς ἐργασίας του ἔθετο οὗτος τὰ ὡς κλασσικὰ θεωρούμενα συγγράμματα τῶν ἀρχηγῶν τῶν τριῶν τελευταίων καὶ σπουδαιότερων νομικῶν σχολῶν, ἥτοι τὴν Ἐπιτομὴν τοῦ Ταλμούδ τοῦ Ἰσαάκ Ἀλ Φάσι, τὸ Μισνέ Τορά τοῦ Μωϋσέως Μαϊμονίδου καὶ τὸ Ἀρμπά Τουρίμ τοῦ Ἰακώβ μπέν Ἀσέρ. Ἠκολούθησε δὲ ἐν τῷ ἔργῳ του τὴν ἐξῆς τάξιν: Κατὰ πρῶτον υἰοθετεῖ ἐπὶ ἀμφισβητούμενον θέματος τὴν γνώμην τῆς πλειοψηφίας τῶν τριῶν τούτων συγγραφέων. Ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἕκαστος τούτων ἀκολουθεῖ ἰδίαν γνώμην προστρέχει εἰς τὴν γνώμην τῆς πλειοψηφίας τῶν δευτέρας τάξεως συγγραφέων. Ἐπὶ τῶν ζητημάτων δὲ τῶν μηδόλως προβλεφθέντων ὑπὸ τῶν τριῶν, υἰοθετεῖ τὴν γνώμην τὴν ἐκφερομένην ὑπὸ τοῦ ἐπιφανεστέρου τῶν λοιπῶν συγγραφέων.

Μετὰ ἐπεξεργασίαν 32 ἐτῶν, παρατωθέν τὸ ἔργον τοῦ Ἰωσήφ Κάρο, ἐδημοσιεύθη ἐν Ἀδριανουπόλει τὸ ἔτος 1554 ὑπὸ τὸν τίτλον «Σουλχάν - Ἀρούχ» τούτέστιν Ἀνακάθαρσις Νόμων¹³.

Τὸ «Σουλχάν Ἀρούχ» δὲν κατηρτίσθη ὑπὸ συνελεύσεως Ῥαβίνων ὡς ἡ «Μισνά» οὐδὲ ἐνεκρίθη ὑπὸ ἀρ-

χῆς ἢ σπουδαίας τινός Σχολῆς ἀλλ' ἀποτελεῖ ἰδιωτικὴν συλλογὴν¹⁴. Οὐχ' ἦπτον συνετάγη μετὰ τόσης ἐπιμελείας καὶ ἀντικειμενικότητος, ὥστε ἀπὸ τῆς ἐμφανισέως του ἀνεγνωρίσθη καὶ καθιερώθη ὡς αὐθεντικός 'Ραβινικός Κώδις διέπων σήμερον σύμπαντα τὸν ἐβραϊκὸν κόσμον¹⁵.

Διαρρεῖται δέ τὸ «Σοὺ λ χάν - 'Α ρ ο ὕ χ» εἰς τέσσαρα βιβλία, ἐξ ὧν τὰ δύο πρῶτα πραγματεύονται θέματα θρησκευτικοῦ χαρακτήρος, τὰ δὲ δύο τελευταῖα περιέχουν τὸ 'Αστικὸν Δίκαιον. Ἐκ τῶν δύο πάλιν τούτων τὸ πρῶτον καλούμενον «'Ε β ε ν - 'Α ἐ ζ ε ρ» (βάσις τῆς οἰκογενείας) περιλαμβάνει διατάξεις τοῦ οἰκογενειακοῦ δικαίου, τὸ δὲ τελευταῖον «Χ ὁ σ ε ν - 'Α μ ι σ π ά θ» (Κριτήριον Δικαιοσύνης)¹⁶ περιέχει διατάξεις τοῦ λοιποῦ περιουσιακοῦ δικαίου. Τέλος τὸ «'Ε β ε ν - 'Α ἐ ζ ε ρ» (οἰκογενειακὸν δίκαιον) διαρρεῖται εἰς πέντε τμήματα ἡτοι: 1) περὶ ἐνώσεων, 2) περὶ γάμου, 3) περὶ προικός, 4) περὶ διαζυγίου καὶ 5) περὶ ἀνδραδελφικοῦ γάμου.

1. Ὁ Μωσαϊκὸς Νόμος συνετάγη τὸν 16ον π.Χ. αἰῶνα εἶναι δὲ κατὰ ἑνδεκα ὄλους αἰῶνας ἀρχαιότερος τοῦ Δωδεκαδέλτου τῶν 'Ρωμαίων, συνταγέτος τῷ 452 π.Χ. καὶ κατὰ 500 περίπου ἔτη νεώτερος τοῦ Κώδικος τοῦ Βασιλέως τῶν Βαβυλωνίων Χαμουραβί, γραφέντος περὶ τὸ ἔτος 2.000 π.Χ. Ἡ τε χρονολογία τῆς συντάξεως τῆς Πεντατεύχου καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ Μωυσέως προέλευσις αὐτῆς ἠμφισβητήθησαν ὑπὸ ἱστορικῶν κριτικῶν ὧν τῶν ἐποχῶν, ἀρχῆς γενομένης ὑπὸ τοῦ Βιβλιστοῦ 'Αβραάμ Ἰμπν 'Εζδρά (12ος αἰὼν μ.Χ.) καὶ τοῦ φίλος τόφου Σπινόζα (17ος αἰὼν μ.Χ.). Κατὰ τινος πολλὰ τῶν μερῶν ἐξ ὧν ἀποτελεῖται ἡ Βίβλος ἀνάγονται μὲν εἰς ἀπωτάτην ἀρχαιότητα ἀλλὰ τὴν σημερινὴν των μορφὴν ἔλαβον πολὺ βραδύτερον καὶ δὴ μετὰ τοῦ 8ου καὶ 2ου αἰῶνος π.Χ. Κατ' ἄλλους οὐδὲν μέρος τῆς Βίβλου εἶναι δυνατόν νά ἔχη συνταχθῇ πρὸ τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος.

2 Καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν 'Ρώμην οἱ πρῶτοι ἐρμηνευταὶ τοῦ νόμου ἦσαν οἱ Ροηδifices.

3. Ματθιόδου, Γιάδ - Χαζακά in princ, Ταλμουδ 'Ερουμλιν σελ. 54.

4. Ἡ πρώτη ἐξέλιξις τοῦ ἐβραϊκοῦ δικαίου ὑπῆρξε σχεδὸν ὁμοία πρὸς τὴν πρώτην ἐξέλιξιν τοῦ ῥωμαϊκοῦ τοιοῦτου. Τὴν θέσιν ἣν εἶχεν ἀρχικῶς ἐν 'Ιερουσαλὴμ ὁ Μωσαϊκὸς Νόμος, κατεῖχεν ἐν 'Ρώμῃ ὁ Δωδεκάδελτος. Τὴν ἀνάγκην τῆς ἐρμηνείας καὶ συμπληρώσεως τοῦ πρωτογόνου δικαίου των ἐθεράπευσαν ἀμφότεροι οἱ λαοὶ, τὴν αὐτὴν χαράζαντες ὁδόν. Οἱ 'Εβραῖοι διὰ τῆς μυθοπλαστικῆς θεοθεν ἐρμηνείας τοῦ Νόμου καὶ οἱ 'Ρωμαῖοι διὰ τῆς μετὰ διαταγμῇ προοίσιος χειραφετήσεως ἀπὸ τῶν προσταγῶν τοῦ

Δωδεκαδέλτου, ἦν αὐτοί, περισσώτερον ὀρθολογισαί, ἐδίκαιο-λόγησαν διὰ τοῦ νομικοῦ πλάσματος *adjuvandi, supplendi vel corrigendi juris civilis gratia propter publicam utilitatem*. Παρὰ τοῖς 'Εβραίοις ὅμως ἡ χειραφέτησις ἀπὸ τοῦ πρωτογόνου καὶ ἱεροῦ δικαίου περιωρίσθη ἀπλῶς εἰς τὴν ὑποβολήθησιν καὶ συμπληρώσιν, οὐχὶ δὲ καὶ εἰς τὴν διάρθρωσιν αὐτοῦ, ὡς συνέβη παρὰ 'Ρωμαίοις.

5. Κατὰ παραφθοράν τῆς ἑλληνικῆς λέξεως «συνέδριον». Σημειούμεν σχετικῶς ὅτι, κατὰ γενομένην εἰς ἡμᾶς ἀνακοίνωσιν ὑπὸ τοῦ σοφολογιώτατου 'Αρχιρραβίνου Θεσσαλονίκης Δρς Κόρετς, ἡ ἐβραϊκὴ γλῶσσα περιλαμβάνει πεντακοσίας ὄλας ἑλληνικὰς λέξεις.

6. Περὶ τοῦ ὅτι τὸ «σανεδρίν» εἶχε καὶ νομοθετικὴν ἀρμοδιότητα καὶ πρὸ καὶ μετὰ τὸ ἔτος 70 μ.Χ. ὅρα *Juste, les juifs dans l' empire romain*. τόμ. 1ος σελ. 402 καὶ *Renée Levy, Le divorce juif et les conflits de lois qu' il peut engendrer* σελ. 12 σμ. 2.

7. Μισνά σημαίνει ἐβραϊστὶ διδασκαλίαν. Ὁ 'Ιουστίνος ἐν τῇ Νεαρά 146 ὀνομάζει τὴν Μισνά «δευτέρωσιν», θεωρῶν ταύτην ὡς τὴν δευτέραν κωδικοποίησιν τοῦ ἐβραϊκοῦ δικαίου... «τὴν δὲ παρ' αὐτοῖς ('Εβραίοις) λεγομένην δευτέρωσιν ἀπαγορεύομεν παντελῶς, ὡς ταῖς μὲν ἱεραῖς οὐ συνηθισμένην βίβλος οὐδὲ ἀνωθεν παραδεδομένην ἐκ τῶν προφητῶν, ἐξέυρεσιν δὲ οὐσαν ἀνδρῶν ἐκ μόνης λαλούντων τῆς γῆς καὶ θεῶν ἐν αὐτοῖς ἐχόντων οὐδέν», 'Ιουστίνου Νεαρά 146 καὶ Βεσσιλικῶν βιβλ.1 (1.57).

8. Ἡ Μισνά ἀντιστοιχεῖ, ἀπὸ τινος ἀπόψεως, πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος 'Αδριανοῦ τὸ ἔτος 129 μ.Χ. γενομένην συλλογὴν τῶν *edicta* τῶν πραιτῶρων, τὴν κληθεῖσαν *edictum perpetuum* ἢ *Adrianum*.

9. Ὁ ἐπίσημος χαρακτήρ τῆς Μισνᾶ ὀφείλεται α) εἰς τὴν ιδιότητα τοῦ συγγραφέως τῆς ὡς 'Αρχιερέως καὶ ὡς Προέδρου τοῦ ἀνωτάτου δικαστηρίου «Σανεδρίν» ἔχοντος καὶ νομοθετικὰ καθήκοντα καὶ β) εἰς τὴν ἐγκρίσιν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ συνόλου τῶν νομικῶν σχολῶν τῆς Παλαιστίνης, τῶν μετ' αὐθεντίας ἐρμηνευουσῶν τότε τὸν νόμον τοῦ Μωυσέως.

10. Τὸ Ταλμούδ εἶναι ἐν τῷ ἐβραϊκῷ δικαίῳ, ὅσον ἀφορᾷ τὸ νομικὸν του περιεχόμενον, ὅτι καὶ ἡ 'Ιουστινιανέσις νομοθεσία (*corpus juris civilis*) ἐν τῷ ῥωμαϊκῷ καὶ σχεδὸν σύγχρονος πρὸς αὐτὴν (527 καὶ 565 μ.Χ.).

11. 'Αξίον ἰδιαίτερας προσοχῆς καὶ μελέτης τυγχάνει τὸ γεγονός ὅτι κατὰ τὴν αὐτὴν ὡς ἀνω χρονικὴν περίοδον ἤκμασαν ἐν Εὐρώπῃ καὶ δὴ ἐν Ἱταλίᾳ αἱ Σχολαὶ τῶν γλωσσολογῶν καὶ μεταγλωσσολογῶν (*glossatores* καὶ *postglossatores*), ἐργαζόμεναι κατὰ τὸν αὐτὸν ὡς ἐν τῷ κειμένῳ τρόπον ἐν τῇ ἐπεξεργασίᾳ τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου. Φαίνεται ὅτι τὸν τρόπον τοῦτον τῆς διὰ γλωσσῶν, γραφομένων παρὰ τὸ κείμενον, ἐρμηνείας παρέλαβον οἱ σχολιασταὶ τοῦ τε ῥωμαϊκοῦ καὶ ἰουδαϊκοῦ δικαίου ἀπὸ τοὺς 'Αραβας, οἵτινες πρὸ τῆς περιόδου ταύτης ἐποίουν τὴν χρῆσιν τοῦ συστήματος αὐτοῦ.

12. Ἡ προσωνημία 'Ρίφ ἐδόθη κατὰ συντόμευσιν διὰ τῆς ἐνώσεως τῶν ἀρχικῶν γραμμάτων τῶν λέξεων 'Ραβίνος - 'Ισαάκ - Φάσι = Ρίφ. Τὸ τοιοῦτον ἦτο σύνθεσις εἰς τοὺς ραβίνους τῆς ἐποχῆς ταύτης ὡς π.χ. 'Ραβίνος Μωυσῆς Μπέν (= υἱὸς) Μαῖμόν = 'Ραμπάμ.

13. Κατὰ λέξιν «Στρωμένη Τράπεζα».

14. Τὸ «Σοὺ λ χάν - 'Α ρ ο ὕ χ» εἶναι ἐν εἶδος 'Εξαβιβλου 'Αρμπούλου.

15. Ἡ αἵρεσις τῶν Καραϊτῶν καὶ κοινότητές τινες τῆς Πολωνίας καὶ Γερμανίας ἀποκροῦσιν μέρη τινὰ τοῦ Κώδικος τοῦ Κάρο. Τὸ ραβινικὸ Δικαστήριον (Μπέθ - Ντίν) τῆς Θεσσαλονίκης, ὡς καὶ τὰ ἄλλαχοῦ λειτουργοῦντα τοιαῦτα, κρίνουν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ «Σουλχάν - 'Αρούχ» τοῦ Ἰωσήφ Κάρο καὶ τῶν κρατούντων ἐκασταχοῦ τοπικῶν ἐθίμων.

16. Κατὰ τοὺς 'Εβδόμηκοντα: «λογεῖον κρίσεως». ('Εξόδοι ΚΘ. 15).

ΧΡΟΝΙΚΑ

Γραφεῖα: Σουρμελῆ 2

'Αθῆναι (109) - Τηλ. 88.39.952

★ Ἐκδότης: τὸ Κ.Ι.Σ. ἐκπροσωπούμενον ὑπὸ τοῦ Προέδρου του κ. Ἰωσήφ Λόβιγγερ, ὁ ὁποῖος εἶναι καὶ ὑπεύθυνος συμφώνως τῷ νόμῳ (Σουρμελῆ 2 - 'Αθῆναι).

★ Ἐπιμέλεια ἐκδόσεως: Νίκος Τσαπίδης, μέλος τῆς Ἐνώσεως Συντακτῶν Περιοδικοῦ Τύπου.

★ Ὑπεύθυνος φωτοσυνθέσεως: Κατσαοῦνη ΕΠΕ, Σπ. Δοντά 10, 'Αθῆναι.

★ Ἡ ἀναδημοσίευσις κειμένων εἶναι ἐλευθέρη, μέ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι θά ἀναφέρεται ἡ πηγή: Περιοδικὸ «Χρονικά», Κεντρικοῦ Ἰσραηλιτικοῦ Συμβουλίου.

Οι Έβραίοι στον Κόσμο

Η «Ρ.Λ.Ο. ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΕΙ ΤΟ ΙΣΡΑΗΛ», ΛΕΓΕΙ Η ΣΙΜΟΝ ΒΕΪΛ

Ιερουσαλήμ: «Πρέπει να γίνεται διάκριση μεταξύ αντίπαλων του Ισραήλ και του Σιωνισμού και αντισημιτών, οι οποίοι μισούν τους Έβραίους σαν Έβραίους», είπε η Κα Σιμόν Βεΐλ, Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, κατά την εδώ άφιξή της, επίκεφαλής μιάς αντιπροσωπείας των Ευρωπαϊκών Κοινοβουλίων, για συζητήσεις με μέλη της Κνέσετ. Οι συζητήσεις αυτές αποβλέπουν στη σύσφιξη των σχέσεων μεταξύ του Ισραηλινού και των Ευρωπαϊκών Κοινοβουλίων.

Ο Γαλλικός αντισημιτισμός, πιστεύει η Κα Σιμόν Βεΐλ, βρίσκεται σε ύφεση, σε σχέση με την περίοδο του β' παγκοσμίου πολέμου, αποκτώντας τα ίδια χαρακτηριστικά με τα κινήματα εκείνα που στρέφονται κατά των Μαύρων και των Άλγερινών.

Η Κα Βεΐλ είπε πως είναι αντίθετη στην ιδέα της συμμετοχής της Ρ.Λ.Ο. στις ειρηνευτικές διαπραγματεύσεις, εφόσον η Παλαιστινιακή οργάνωση αντιτίθεται στην ύπαρξη του Ισραήλ. «Τό Ισραήλ δεν δύναται να διαπραγματευθεί με κάποιον ό οποίος δεν τό αναγνωρίζει», τόνισε. «Αλλά», συνέχισε, «η Ρ.Λ.Ο. θά μπορούσε να καταστεί συνεταίρος στις διαπραγματεύσεις εφόσον μεταβάλλει την σημερινή θέση της».

Η Κα Βεΐλ ανακηρύχθηκε επίτιμος Διδάκτωρ του Έβραϊκού Πανεπιστημίου για την αφοσίωσή της, καθόλη τη ζωή της, στα ανθρώπινα δικαιώματα. Κατά την τελετή της άπονομής έγινε αναφορά στις συνεχείς προσπάθειές της, τόσο σαν μέλος της Γαλλικής Κυβερνήσεως (διετέλεσε υπουργός Κοινωνικών Υπηρεσιών) όσο και σαν πολίτης (υπήρξε φυλακισμένη στο Άουσβιτς) ώστε τό Όλοκαύτωμα να μή ξεχασθεί από την συνείδηση του κόσμου.

ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΣΤΟΛΗ ΝΕΟ - ΝΑΖΙΣΤΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

Βόνηη: Η Όμοσπονδιακή Κυβέρνηση προετοιμάζει ένα νέο νομοσχέδιο για την περαιτέρω περιστολή των νεο-Ναζιστικών δραστηριοτήτων, άνήγγειλε πρόσφατα ό Όμοσπονδιακός υπουργός Δικαιοσύνης, Δρ. Hans-Jochen Vogel.

Όπως εξήγησε, τρείς τροποποιήσεις έχουν ήδη υποβληθεί. Δύο άπ' αυτές έχουν ήδη την συγκατάθεση των κομμάτων του κυβερνητικού συνασπισμού και γίνονται διαβουλεύσεις επί της τρίτης, ελπίζοντας σε μία ταχεία και θετική κατάληξη.

Προβλέπεται να άπαγορευθεί στο μέλλον η είσαγωγή Ναζιστικού προπαγανδιστικού υλικού, καθώς και η πώληση Ναζιστικού υλικού, που κυκλοφόρησε πρό της ίσχύος του Συντάγματος της Όμοσπονδιακής Γερμανικής Δημοκρατίας του 1949. Εξάλλου η Κυβέρνηση προτείνει, όπως είπε ό Δρ. Vogel, ότι η μείωση ή η άμφισβήτηση των μαζικών έγκλημάτων των Ναζί, να θεωρείται σαν δημόσιο άδί-

κημα, τό όποιο θά τιμωρείται άυτεπαγγέλτως. (Μέχρι τώρα, η ποινική δίωξη παρομοίων περιπτώσεων έγινετο μόνο μετά την κατάθεση μηνύσεως).

ΓΕΡΜΑΝΙΚΟ ΝΤΟΚΥΜΑΝΤΕΡ ΤΗΣ ΝΑΖΙΣΤΙΚΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΘΑ ΠΡΟΒΛΗΘΕΙ ΣΕ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΥΣ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥΣ

Βόνηη: Ένα 90λεπτο ντοκυμαντέρ περί του διωγμού των Έβραίων, υπό των Ναζί με τίτλο «Der Gelbe Stern» προβλήθηκε πρόσφατα, σε μία είδική πρεμιέρα, ένώντιον δημοσιογράφων.

Τό έργο (βασίζεται στο βιβλίο φωτογραφιών του Gerhard Schoenberner καί τό σενάριο είναι του λογοτέχνη Dieter Hildebrandt), άποτελεί την πρώτη προσπάθεια σε αυτή τή χώρα, παρουσιάσεως ένός συνοπτικού ντοκυμαντέρ επί του Όλοκαυτώματος για τό εύρύ γερμανικό κοινό.

Η έτοιμασία του έργου, τό όποιο κόστισε ένα εκατομμύριο μάρκα, κατέστη δυνατή με την οικονομική βοήθεια διαφόρων κρατικών φορέων. Τό έργο είναι τό έπιστέγασμα μιάς δεκαετίας έρευνών στα γερμανικά καί τά ξένα αρχεία καί περιλαμβάνει, έκτός από ιστορικές φωτογραφίες καί συμμαχικές κινηματογραφικές αναφορές από την άπελευθέρωση των Ναζιστικών στρατοπέδων συγκεντρώσεως, άποσπάσματα από Ναζιστικά προπαγανδιστικά έργα περί του στρατοπέδου συγκεντρώσεως Theresienstadt καί του γκέττο της Βαρσοβίας.

Τό ντοκυμαντέρ θά προβληθεί την έρχομένη άνοιξη στους δυτικογερμανικούς κινηματογράφους, καθώς καί σε γερμανικά σχολεία καί άλλα εκπαιδευτικά ιδρύματα.

ΝΕΑ ΙΣΡΑΗΛΙΝΗ ΤΕΧΝΙΚΗ ΑΝΕΥΡΕΣΕΩΣ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ

Τέλ - Άβιβ: Μία νέα μέθοδος συλλογής σεισμικών πληροφοριών για την χαρτογράφηση των ύπογειων στρωμάτων για την άναζήτηση πετρελαίου άναπτύχθηκε στο Ισραήλ, σύμφωνα με τίς ιδέες του άειμνήστου Καθηγητού Ziora Alterman, του Τμήματος Γεωφυσικών καί Πλανητικών Έπιστημών του Πανεπιστημίου του Τέλ-Άβιβ.

Η άρχική ιδέα του καθ. Alterman ήταν η περιγραφή της διαδόσεως των ύπογειων σεισμικών κυμάτων, με τή χρησιμοποίηση ύψηλης μαθηματικής τεχνικής.

ΔΙΑΚΟΣΙΟΙ ΜΟΝΟΝ ΕΒΡΑΙΟΙ ΕΜΕΙΝΑΝ ΣΤΟΝ ΛΙΒΑΝΟ

Ιερουσαλήμ: Μόνον 200 Έβραίοι παραμένουν στον Λίβανο καί πολλοί άπ' αυτούς αντιμετώπιζουν οικονομικά προβλήματα, άνέφερε ό κ. Μορντεχάι Μπέν-Ποράτ, πρόεδρος της Παγκοσμίου Όργανώσεως Έβραίων από Άραβικές Χώρες.

Όπως άνέφερε, η πλειοψηφία των άρκετών χιλιάδων Έβραίων που ζούσαν στη Βηρυτό μέχρι της ένάρξεως του έμφυλιου πολέμου τό 1975, διέφυγαν στις πέριξ της πόλεως άρεινές περιοχές, έκ των όποιων πολλοί λίγοι επέστρεψαν στις έστίες τους. Ό κ. Μπέν - Ποράτ πρόσθεσε ότι οι Συριακές άρχές έπιτρέπουν σε ένα σοχέτ από την Δαμασκό να έπισκέπτεται περιοδικά τόν Λίβανο. Κατά τά τελευταία πέντε χρόνια είναι γνωστό ότι 30 Έβραίοι σκοτώθηκαν εξαιτίας των έχθροπραξιών.

ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΚΑΙ ΙΣΡΑΗΛ ΣΥΜΦΩΝΟΥΝ ΓΙΑ ΤΙΣ ΧΕΡΣΑΙΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ

Τέ λ - 'Αβίβ: 'Ισραηλινοί αξιωματοῦχοι αἰσθάνονται ἰκανοποίηση γιὰ τὴν ὁμαλοποίηση ἐνὸς ἀκόμη τομέως τῶν σχέσεων μὲ τὴν Αἴγυπτο, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία, ἀπὸ 15 Δεκεμβρίου 1980, καθίστανται δυνατόν οἱ διὰ ξηρᾶς ἐμπορικές συναλλαγές.

Σύμφωνα μὲ τὴν ὑπογραφεῖσα ἐδῶ συμφωνία, ἀπὸ ἀξιωματοῦχους τοῦ 'Ισραήλ καὶ τῆς Αἰγύπτου, θά ἐπιτρέπεται ἡ διέλευση ἐμπορευμάτων ἀπὸ τὸν σταθμὸ ἐλέγχου στὸ 'Ελ-Αρίς. Παρόλα αὐτά, ἡ διακίνηση τῶν ἐμπορευμάτων θά εἶναι περίπλοκη ἐξαιτίας τῶν αἰγυπτιακῶν κανονισμῶν πού ἀπαιτοῦν ὅπως τὰ ἐντὸς τῆς Αἰγύπτου διακινούμενα ἀγαθὰ μεταφέρονται ἀπὸ αἰγυπτιακὰ φορτηγά. 'Επειδὴ δὲ τὸ 'Ισραήλ ἐπιμένει ὅπως αὐτὴ ἡ ἀπαγόρευση εἶναι ἀμοιβαία, θά ὑπάρχει κοπιαστικὴ φόρτωση καὶ ἐκφόρτωση ἐμπορευμάτων στὸν σταθμὸ ἐλέγχου.

Παρόλουν ὅτι ἡ συμφωνία ὑπογράφτηκε κατὰ τὴν πρό διμήνου ἐπίσκεψη τοῦ 'Ισραηλινοῦ ὑπουργοῦ 'Εξωτερικῶν, κ. 'Ισχακ Σαμίρ στὸ Κάιρο, οἱ Αἰγύπτιοι ἀξιωματοῦχοι ὁλοκλήρωσαν τὶς λεπτομέρειες τῆς συμφωνίας μετὰ τὴν πρόσφατη ἐπιτυχὴ ἐπίσκεψη τοῦ 'Ισραηλινοῦ Προέδρου Ναβὸν στὸ Κάιρο.

Ο SIR HUGH FRASER ΕΠΙΤΙΘΕΤΑΙ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΟΚ

Σὲ μιά ὑψηλοῦ βαθμοῦ ἐπικριτικὴ ὁμιλία τῆς Μεσανατολικῆς πολιτικῆς τῆς Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Κοινότητος, ὁ Sir Hugh Fraser, βουλευτὴς καὶ πρόεδρος τῆς Κοινοβουλευτικῆς 'Ομάδος Συντηρητικῶν ('Αγγλία) Φίλων τοῦ 'Ισραήλ, περιέγραψε τὸν τρόπο σκέψεως τῆς ΕΟΚ σάν «ἐνα μύθο βασιζόμενο σὲ μία αὐταπάτη».

«Κατὰ τὴν ἀποψή μου», εἶπε, «ὑπάρχει μόνον μιά πρωτοβουλία εἰρηνεύσεως καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ πρωτοβουλία πού ἐγκαινιάσθηκε στὸ Κάμπ-Νταϊβίντ».

Ὁ Sir Hugh εἶπε ὅτι «τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀμερικανικῆς προεδρικῆς ἐκλογῆς ἀποτελεῖ ἕνα ὁρόσημο γιὰ τὴν Εὐρώπη νὰ ἐπανεξετάσει τὴν πολιτικὴ της καὶ νὰ διαπιστώσει ὅτι ἡ ἐποχὴ τῆς «πολιτικῆς τῶν φιλοφρονήσεων» πέρασε.

Ἡ πολιτικὴ τῶν φιλοφρονήσεων, ὅπως ἐκφράζεται μὲ τὴν πρωτοβουλία τῆς Βενετίας, δὲν βλάπτει μόνον τὶς σχέσεις Εὐρώπης καὶ Ἑνωμένων Πολιτειῶν, ἀλλὰ, διὰ τῆς ἐνθαρρύνσεως τῆς ιδέας ἐνός PLO Κράτους, βλάπτει τὴν προσπάθεια εἰρήνης».

«'Ενα τέτοιο Κράτος», διακήρυξε ὁ Sir Hugh, «θά εἶναι τὸ Κράτος ἐκεῖνο, ἡ μοναδικὴ βιομηχανία τοῦ ὁποίου θά εἶναι ὁ πόλεμος, ἡ ἀνατρεπτικότης καὶ ἡ τρομοκρατία, πού θά παρεμποδίζει τὴν πρόοδο σὰ κατεχόμενα ἐδάφη, θά ἀπειλεῖ τὴν 'Ισραήλ, τὰ Κράτη τοῦ Περσικοῦ Κόλπου καὶ τὴν Αἴγυπτο».

ΕΒΡΙΣΕ ΕΒΡΑΙΑ ΣΕΡΒΙΤΟΡΑ ΚΑΙ ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΗΝ ΑΠΟΚΑΤΕΣΤΗΣΕ

Νέα Ὑόρκη: 'Ενας 'Ελληνοαμερικανὸς ἰδιοκτήτης νταίνας ὑποχρεώθηκε μὲ δικαστικὴ ἀπόφαση νὰ ὑποβάλει ἐγγράφως συγγνώμην γιὰ ἀκατονόμαστες ἐθνικὲς ὕβρεις πού ἐξαπέλυσε στὴν ἐλληνικὴ καὶ ἀγγλικὴ γλῶσσα, μὲ στόχο μιά 'Αμερικανοεβραία σερβιτόρα του, τὴν ὥρα πού τὴν ἀπέλυε.

Ἡ γυναίκα αὐτὴ, τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα κρατήθηκε καὶ δὲν δόθηκε στὴν δημοσιότητα λόγῳ εἰδικοῦ νόμου, εὐθὺς μετὰ τὴν ἀπόλυσή της ἀπὸ τὸν ἐστιάτορα κ. Κώστα Καγιαντὰ ὑπέβαλε μήνυση ἐναντίον του, γιὰ τὶς βρισιές πού

ἐξαπέλυσε ἐναντίον της καὶ τοῦ γένους τῶν 'Εβραίων καὶ ζητοῦσε ἀπὸ τὸ δικαστήριον νὰ τὸν διατάξει νὰ τὴν ἀποζημιώσει καὶ νὰ τὴν προσλάβει πίσω στὴν δουλειά.

Τὸ ἐφετεῖο τοῦ Λόνγκ Αἴλαντ μὲ ψήφους 4 ὑπὲρ καὶ 3 κατὰ ἐτάχθη μὲ τὸ μέρος τῆς μηνυτρίας καὶ διέταξε τὸν παριστάμενο κατηγορούμενο νὰ ὑποβάλει ἀμέσως καὶ ἐγγράφως συγγνώμην στὴν μηνύτρια, νὰ τῆς καταβάλῃ ἀποζημίωση 500 δολλαρίων γιὰ ψυχικὴ ὀδύνη καὶ, τὸ σπουδαιότερο ἀπὸ ὅλα, νὰ τὴν ξαναπροσλάβει στὸ ἐστιατόριό του.

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Ὁ κ. Χ. ΧΟΥΡΣΑΜΑΝΗΣ — Καλλιθέα — μᾶς γράφει, μετὰς ἄλλων:

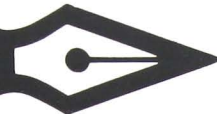
«'Επὶ 26 χρόνια ὑπῆρξα λογιστὴς στὴν Banque de Salonique — Θεσσαλονίκη — 'Αθῆναι στὸ κατὰσθημα Θεσ/νίκης. 'Επὶ 78 ὑπαλλήλων οἱ 5 μόνον ὑπάλληλοι εἴμεθα Χριστιανοί. Ζήσαμε καὶ περάσαμε σάν ἀδέρφια καὶ παραπάνω μὲ τοὺς συναδέλφους μας 'Ισραηλίτας, μὲ συχρὴ ἀλληλογραφία Θεσσαλονίκης — 'Αθῆνας καὶ πάντοτε τοὺς θυμᾶμαι τοὺς καλοὺς καὶ εὐγενικοὺς συναδέλφους μου».

ΤΟ ΣΥΓΚΛΟΝΙΣΤΙΚΟ «ΚΕΡΔΙΖΟΝΤΑΣ ΧΡΟΝΟ»

Ἡ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ τῆς ΕΡΤ θά μεταδώσῃ μιά συγκλονιστικὴ τηλεοπτικὴ παραγωγή μὲ τίτλο «Κερδίζοντας χρόνο», στὴν ὁποία πρωταγωνιστεῖ ἡ διάσημη 'Αγγλίδα ἡθοποιὸς Βανέσσα Ρεντγκρέιβ. Τὸ ἔργο, διαρκείας 2 1/2 ὥρων θά προβληθῇ σὲ δύο συνέχειες, τὴν Παρασκευὴ 20 καὶ τὸ Σάββατο 21 Φεβρουαρίου, στίς 10.30 τὸ βράδυ. Ἡ ταινία βασίζεται στὴν πραγματικὴ ἱστορία καὶ ὅτὸ βιβλίῳ τῆς Φάνια Φενελόν, μῆδς Γαλλίδας τραγουδίστριας νυκτερινῶν κέντρων, ἐβραϊκῆς καταγωγῆς, πού εἶχε συλληφθῇ ἀπὸ τοὺς Ναζί καὶ εἶχε κλειστῇ στὸ στρατόπεδο συγκεντρώσεως τοῦ 'Αουσβιτς. Ἡ Φενελόν γλύτωσε ἀπὸ τὸ θάλαμο τῶν ἀερίων, γιὰ τὴν εἶχαν ἀναγκάσει νὰ γίνῃ μέλος μῆδς γυναικείας ὀρχήστρας πού ψυχαγωγοῦσε τοὺς Ναζί.

Τῇ Φάνια Φενελόν ὑποδύεται ἡ Βανέσσα Ρεντγκρέιβ, ἐρμηνεύοντας ἕναν ἀπὸ τοὺς καλύτερους ρόλους τῆς καριέρας της. Τὸ σενάριο τῆς ταινίας πού εἶναι παραγωγῆς 1980, ὀφείλεται στὸ διάσημο 'Αμερικανὸ θεατρικὸ συγγραφέα 'Αρθουρ Μίλλερ. Ἡ σκηνοθεσία εἶναι τοῦ Ντάνιελ Μάν.

Οἱ ἐντυπώσεις πού ἄφησε ἡ ταινία, τόσο στὴν 'Αμερικὴ (ὅπου παίχτηκε πρὶν ἀπὸ 4 μῆνες), ὅσο καὶ στὴν 'Αγγλίαν (πρὶν ἀπὸ δύο ἐβδομάδες), εἶναι ἐκπληκτικές. Ἡ ἀπήχησι τοῦ ἔργου συγκρίνεται μὲ κείνη πού δημιούργησε τὸ «Ὁλοκαύτωμα».

ΠΕΡΙ ΕΒΡΑΙΩΝ

‘Αστυνομικά Χρονικά: ‘Αναδημοσίευσις από τὰ «ΧΡΟΝΙΚΑ» τοῦ ἄρθρου τοῦ κ. Σ. ‘Αντωνάκου «‘Η ‘Αστυνομία Πόλεων ἀρωγὸς στοῦ δράμα τῶν ‘Εβραίων». (Δεκέμβριος 1980).

Οἰκονομικὸς Ταχυδρόμος: Καί λίγο... ‘Εβραῖοι! Δημοσιεύει τὸ παρακάτω ἀνέκδοτο ποῦ κυκλοφορεῖ στὴν Πολωνία: «‘Εξω ἀπὸ ἓνα κρεοπωλεῖο τῆς Βαρσοβίας σχηματίζεται ἀπὸ τίς 5 ἡ ὥρα τὸ πρῶνί μιά τεράστια οὐρά. Στὶς 8.30 ἔρχεται ἓνας ὑπάλληλος καὶ λέει: «δὲν ὑπάρχει ἀρκετὸ κρέας, καὶ γι’αὐτὸ νὰ φύγουν οἱ ‘Εβραῖοι». Μετὰ ἀπὸ μισή ὥρα, ὁ ἴδιος ὑπάλληλος ξαναβγαίνει καὶ λέει: «ἐπειδὴ καὶ πάλι τὸ κρέας δὲν φτάνει, νὰ φύγουν οἱ ἔξω - κομματικοί». Μετὰ ἀπὸ μισή ὥρα ἀκόμα ὁ ἴδιος ὑπάλληλος βγαίνει καὶ λέει: «σύντροφω, τώρα ποῦ εἴμαστε μετὰξὺ μας, πρέπει νὰ σὰς πῶ ὅτι δὲν ὑπάρχει κρέας». Τότε, ἓνας γέρος κομμουνιστὴς φεύγοντας μουρμουρίζει: «Τόξερὰ πὼς σ’ αὐτὴ τῇ χώρᾳ οἱ ‘Εβραῖοι εἶναι προνομιοῦχοι!» (8 — 1 — 81).

‘Εμπρός: Μὲ τίτλο «Οἱ Νεοναζί θέλουν τὴ Γερμανία χωρὶς ἀλλοδαπούς — Χτυποῦν ἰδιαίτερα τοὺς ‘Εβραίους», δημοσιεύει ρεπορτάζ γιὰ τὰ κέντρα τρομοκρατίας σ’ ὅλο τὸν κόσμο. (9 — 1 — 81).

Καλλιθέα: Μὲ τίτλο «‘Η πνευματικὴ κίνησις τῶν ‘Ελλήνων ‘Εβραίων», δημοσιεύει τὰ παρακάτω: «‘Η ‘Ισραηλτικὴ Κοινότης ‘Ελλάδος σήμερον εἶναι πολὺ ὀλιγάριθμος, ἐν σχέσει μὲ τὴν προπολεμικὴν, συνεπεία τῆς γενοκτονίας τῆν ὁποῖαν ὑπέστη ἀπὸ τὴν Χιτλερικὴν λύσσαν. ‘Εν τούτοις οἱ ἐναπομένοντες ἔχουν πάντοτε τὴν ἰδίαν ζωτικότητα καὶ πνευματικότητα ποῦ διακρίνουν τὴν φυλὴν τους, μετὰξὺ δὲ αὐτῶν ὑπάρχουν πολλὰ ἐπίλεκτα μέλη ἀριστεύοντα εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς. ‘Απὸ τὸ Κεντρικὸν ‘Ισραηλτικὸν Συμβούλιον τῆς ‘Ελλάδος ἐκδίδεται ἓνα πολὺ καλὸ περιοδικό, τὰ «Χρονικά», πλουσίως εἰκονογραφημένον καὶ γενικῶς μὲ ἀρίστην ἐμφάνισιν, κυρίως δὲ μὲ ἐκλεκτὴν ὕλην. ‘Εχομε ὑπ’ ὄψει μερικὰ τεύχη, τὰ ὁποῖα μὰς ἀπεστάλησαν, ἐσημειώσαμε δὲ ὅτ’ ὅλα τὰ δημοσιευμένα ἄρθρα ἔχουν τὸ χαρακτηριστικὸν ὕψηλῆς καὶ σοβαρᾶς θεωρήσεως τῶν θεμάτων τους, ‘Εθνικῶν, Θεολογικῶν, Φιλοσοφικῶν, Κοινωνικῶν, Πολιτιστικῶν ἢ σιεύονται ἐπίσης λογοτεχνικά κείμενα καὶ ἡ εἰκονογράφησις περιλαμβάνει κλασσικὰ ἔργα τέχνης. Μεταξὺ τῶν δημοσιευμάτων σημειοῦνται τὰ τοῦ «ὀλοκαυτώματος» εἰς εἰδικὸν τεῦχος, «‘Η φιλοσοφία τῆς ‘Εβραϊκῆς ‘Ιστορίας» τοῦ Σ. Ντουμπνόου, «‘Εβραϊσμός καὶ ‘Ελληνισμός», «‘Η ἔξοδος τῶν ‘Εβραίων ἀπὸ τὴν ‘Ισπανία», τὸ «Πρόβλημα τῆς ‘Ιερουσαλήμ», ἡ ἐξαιρετικῶς ἐνδιαφέρουσα πραγματεία τοῦ ‘Ιακώβ Σίμπερ ἢ «Συμβολὴ στὴν ‘Ιστορίαν τῶν πρώτων ‘Εβραίων στὴν ‘Ελλάδα» καθὼς καὶ ἄλλα, φιλολογικὰ ἢ λαογραφικά. Γενικῶς ἡ ἐντύπωσις ἐκ τῆς ἐμφανίσεως καὶ τῶν περιεχομένων τοῦ περιοδικοῦ εἶναι πολὺ συμπαθὴς, ἡ δὲ ἀνάγνωσις τοῦ μεστῆ ἐνδιαφέροντος. Εὐχόμεθα τὴν διαρκὴ βελτίωσιν καὶ ἐμπλουτισμὸν τῆς ὕλης τῶν ‘Ελληνικῶν ‘Ισραηλτικῶν «Χρονικῶν», τὰ ὁποῖα ἐκτός τῆς πνευματικῆς συμβολῆς των, ὑπὸ γενικὴν ἔννοιαν, προάγουν τίς γνώσεις μας γιὰ τὸν ἀρχαιότατο αὐτὸ καὶ μὲ μεγάλαν ἱστορίαν λαό, τοῦ ὁποῖου ἓνα τμήμα ἀπὸ πολλῶν ἐκατονταετιῶν ἔζησε μετὰξὺ μας, τελευταίως δὲ κατὰ τὸν ‘Ελληνοϊταλικὸν Πόλεμον τοῦ 40 — 41, ἡ ἀναλογία του εἰς θυσίαν αἵματος ὑπῆρξε μεγάλη. ‘Οπως πληροφοροῦμεθα ἀπὸ τὸ Δελτίον Τύπου τοῦ ‘Ισραηλτικοῦ Συμβουλίου, ἐπ’ εὐκαιρίᾳ τοῦ ἑτησίου ἑορτασμοῦ τοῦ Πολέμου αὐτοῦ ὑπὸ τῆς ‘Ισραηλτικῆς Κοινοτήτος ‘Αθηνῶν, ὁ ‘Εβραϊκὸς ‘Ελληνισμὸς εἶχε 513 νεκρούς καὶ 3.743 τραυματίας. Μεταξὺ δὲ τῶν νεκρῶν αὐτῶν συμπεριλαμβάνεται καὶ ὁ γενναῖος Καλλιθεάτης Συνταγματάρχης Μορδοχάι Φριζῆς, ὁ πρῶτος ἀνώτερος ‘Ελλην ἀξιωματικὸς, πεσὼν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῶν ἐπιχειρήσεων, διακριθεὶς μὲ σειράν πολεμικῶν ἐπιτυχιῶν καὶ τιμηθεὶς διὰ τοῦ Χρυσοῦ ‘Αριστείου ‘Ανδρείας, Πολεμικοῦ Σταυροῦ καὶ ἄλλων παρασῆμων, μία δὲ ὁδὸς τῆς πόλεως μας φέρει τὸ ὄνομά του!» (1 — 81).

‘Ιστορία: Σὲ ἀφιέρωμα γιὰ τὴν «Τρομοκρατία» παρουσιάζει, μετὰξὺ ἄλλων, τὴν ‘Ιργκούν, τὴν ὁποία ἴδρυσε ὁ Βλαντιμίρ Ζαμποντίσκυ. ‘Ο τίτλος τοῦ ἄρθρου εἶναι: «‘Ιργκούν: μὲ βιβλικὰ ἐπιχειρήματα». (‘Ιανουάριος 1981).

‘Ορθόδοξος Τύπος: Σχόλιό του μὲ τίτλο «‘Η ὥρα τῆς ‘Ορθόδοξίας» ἀρχίζει ὡς ἑξῆς: «‘Ο ‘Άγιος Δημητρίδος» κ. Χριστόδουλος δι’ ἄθρου του εἰς τὸν «‘Ελεῦθερον Κόσμον» ἡμ. 8.1.81 ὑπὸ τὸν τίτλον «ἤλθεν ἡ ὥρα τῆς ‘Ορθόδοξίας, καὶ δὴ εἰς τὴν σημερινὴν ἐποχὴν, ἥτις μὲ τὰς νέας αὐτῆς «θεότηας» ἀπεγοήτευσε τὸν ἀνθρώπων. Εἰς ἐπίρρωσιν τῶν ἀποψέων του φέρει τὸ παράδειγμα τοῦ Κράτους τοῦ ‘Ισραὴλ, τὸ ὁποῖον, «χάρις στῇ θρησκείᾳ του κατῴρῳσε νὰ δημιουργηθῇ καὶ ἐπιβίωσῃ... καὶ ἀνάστησαν ἀπὸ τὸν τάφο τῇ γλώσσᾳ τους, ποῦ τὴν μιλοῦσε ὁ Μωϋσῆς...». ‘Η θρησκεία καὶ ἡ γλώσσα τοῦ ‘Ιουδαϊσμοῦ ἐδημιούργησαν τὸ ‘Ισραὴλ. Οὐδεὶς ἐχέφρων ἀντιλέγει εἰς ὅσα ὁ Σεβασμιώτατος λέγει...» (23 — 1 — 81).

‘Εστία: Μὲ τίτλο «‘Αναβιοὶ ὁ ρατσισμὸς εἰς Δυτικὴν Εὐρώπην» γράφει ὅτι «Εἰς τὴν Γαλλίαν ὁ ρατσισμὸς ἔχει κύριον στόχον τοὺς ‘Εβραίους...» (26 — 1 — 81).

Βῆμα: Σὲ ἄρθρο τοῦ «G. Clark, «Μὲ τὸν φασισμόν πρό τῶν πυλῶν ἡ Εὐρώπη μας... ἐφησυχάζει» ἀναφέρεται στὴν ἀντισιμητικὴ ἐκστρατεία ποῦ ἀρχισε στῇ Γαλλίᾳ (25 — 1 — 81).

Πελοπόννησος (Πατρών): Ἀνταπόκρισις τοῦ κ. Δ. Λεβιθοπούλου ἀπὸ τὸ ἱέλ - Ἀβιβ γιὰ «Τὸ Ἰσραήλ» σήμερα: Ἡ μικρὴ χώρα μετὰ τὴ μεγάλη δύναμη» (25 — 1 — 81).

Γυναίκα: Μὲ τίτλο «Σιωνιστικά» ἡ κ. Π. Ἀρίστου ἀπαντᾷ στὴν κ. Ναχμία καὶ διαχωρίζει τοὺς Ἑβραίους ἀπὸ τοὺς Σιωνιστές. Ὑποστηρίζει ὅτι τὸ κράτος τοῦ Ἰσραήλ εἶναι σιωνιστικὸ καὶ ἱμπεριαλιστικὸ (28 — 1 — 81).

Ἐλευθέρη Ὁρα: Σὲ ἄρθρο μετὰ τίτλο «Τὸ Ἰσραήλ, ἡ Ἀλβανία κι ἐμεῖς» διπλωματικὸς συνεργάτης τῆς σημειώνει, ἐκτός τῶν ἄλλων: «Τὴν μεταπολεμικὴ ἐξωτερικὴ μας πολιτικὴ συχνὰ χαρακτηρίζει προχειρότης προσπελάσεως καὶ χειρισμοῖ τῶν σχέσεών μας μετὰ τὸ Ἰσραήλ καὶ τὴν Ἀλβανία.

Στὴν πρώτη περίπτωσι, ἐγγίζει τὰ ὅρια τοῦ παραλόγου ἢ παρατεινομένη ἐπιζήμια γιὰ τὰ εὐρύτερα ἔθνη μὲς συμφύροντα διατακτικότης στὴν ἀναγνώριση DE JURE τοῦ Κράτους τοῦ Ἰσραήλ, 32 ὁλόκληρα χρόνια μετὰ τὴ σύστασίν του. Ἡ ἄρνησις ἀνταλλαγῆς πρεσβευτῶν, δικαιολογήθηκε ἀρχικὰ ἀπὸ τὸν φόβον μὴ τυχὸν δυσανεστῇ ἡ Αἴγυπτος καὶ ὑπάρξουν δυσμενεῖς ἐπιπτώσεις στὶς πολυάριθμες παροικίαις μας, πού εὐημεροῦσαν ἀκόμα τότε στὴ Χώρα τοῦ Νείλου. Ὁ φόβος ὅμως αὐτὸς ἔχει πλέον ξεπερασθῇ, ἀπὸ δεκαετίας περίπου, ἀφοῦ ὁ αἰγυπτίωτης ἐλληνισμὸς ὑπέστη τὴν φθορὰν συστηματικῶν μέτρων ξηνηλασίας καὶ συρρικνώθηκε σὲ λίγες χιλιάδες. Παράλληλα, ἡ μεταναστερικὴ Αἴγυπτος προχώρησε τὸ 1978 στὴ γνωστὴ συμφωνία τοῦ CAMP DAVID καὶ τῇ σύναψῃ διπλωματικῶν σχέσεων μετὰ τὸ Ἰσραήλ. Ἔτσι, ἡ Ἑλλάς, μόνη δυτικὴ χώρα (ἐκτός τῆς Ἰσπανίας, πού ἔχει ἱστορικοὺς δεσμοὺς μετὰ τοὺς ἄραβες), γιὰ λόγους ἀκατανόητους ἐμμένει, μὲ ἄστοχες συχνὰ ὑπερβολές (ὅπως λ.χ. ἡ περίπτωση διορισμοῦ περιπλανώμενου Πρέσβυ... γιὰ τὶς ἀραβικὰς χώρας), σὲ μιά μονόπλευρα ἀραβόφιλη πολιτικὴ, ἐμφανιζόμενη σὰν ἀραβικώτερη τῶν ἀράβων... Οἱ προβαλλόμενοι λόγοι δὴθεν ἐξυπηρετήσεως οἰκονομικῶν συμφερόντων (πρβ. τὸ φιάσκο προμήθειας πετρελαίου ἀπὸ τὴ Λιβύη) καὶ σκοπιμότητων, δὲν πείθουν καὶ πάντως δὲν ἰσοφαρίζουν τὶς ὑπερατλαντικὰς, σὲ βάρος γενικωτέρων ἐθνικῶν μας θεμάτων, γνωστὰς ἀντιδράσεις. Ἔτσι, ὅταν ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς πραγματικότητος, ἀποφασίσου- με τὴν ἀναγνώριση DE JURE τοῦ Ἰσραήλ, θὰ ἔχουμε πιά χάσει τὸ λεωφορεῖο: οὔτε οἱ Ἰσραηλῖνοί θὰ συγκινηθοῦν ἀπὸ μιά κατόπιν ἐορτῆς χειρονομία ἀνάγκης, οὔτε τὰ διμερῆ ἐκκρεμῆ θέματα πού μᾶς ἐνδιαφέρουν (ἀποζημιώσεις περαιοσιῶν Ἑλλήνων Παλαιστίνης, ἐξασφάλισις δικαιωμάτων τοῦ ἑλληνορθόδοξου Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων στοὺς Ἁγίους Τόπους κ.ἄ.), θὰ συναντήσουν πρόσφορον ψυχολογικὰ ἔδαφος ἱκανοποιητικῆς διευθετήσεώς τους». (28 — 1 — 80).

Σημείωσις: Τὸ δημοσιευθὲν ἄρθρον «Ἡ Ἰσραηλιτικὴ Κοινότης Οὐγγαρίας», στὸ τεῦχος τοῦ μηνὸς Ἰανουαρίου τῶν «ΧΡΟΝΙΚΩΝ», ἦτο ἀναδημοσίευσις ἀπὸ τὸ μηνιαῖον ὄργανον τοῦ Παγκοσμίου Ἑβραϊκοῦ Συνεδρίου, «News and Views», Νοέμβριος 1980

«ΕΒΡΑΙΟΙ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ»

♦ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ ♦

βαίωσι τῶν παραπάνω. Ὅλοι δὲ οἱ ὑποτιθέμενοι «ἐκποτισθέντες» ἔφυγαν ἐκουσίως πρὸ τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ Κράτους τοῦ Ἰσραήλ, παγιδευθέντες ἀπὸ τὶς ἀλλοπρόσας διακηρύξεις τῶν ἀνευθύνων Ἀράβων ἡγετῶν. Καὶ μιά ἀπλὴ ἔστω ἀναδρομὴ στὸν τότε ἐλληνικὸ καὶ διεθνὴ τύπον, θὰ ἐπιβεβαιώσει τοὺς παραπάνω ἰσχυρισμοὺς.

Ἄν μέχρι σήμερα δὲν ἐπεκράτησε ἡ εἰρήνη καὶ ἡ γαλήνη στὴν περιοχὴ, γιὰ τοῦτο οὐδόλως εὐθύνεται τὸ Ἰσραήλ. «Οἱ Ἀράβες... ἔχουν ὀρκιστεῖ ὅτι δὲν θὰ ἡσυχάσουν, ἐάν δὲν ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὴν ὑπαρξιν τοῦ Ἰσραήλ... (σελ. 36), «... περιβάλλεται ἀπὸ ἐχθρικοὺς λαοὺς, οἱ ὅποιοι τὸν θεωροῦν παρείσακτον... τὸν μισοῦν καὶ ἔχουν ὀρκιστεῖ τὴν ἐξόντωσίν του... (σελ. 12). Ἰδοὺ, ἀβίαστα καὶ ἀπροκάλυπτα ἡ ἀπάντησις γιὰ τὴν μὴ εἰσέτι ὀλοοποίησιν τῆς καταστάσεως. Ὅλα δὲ τὰ περὶ «δημιουργίας ἐστίας πού θίγει τὰ συμφέροντα τῶν λαῶν τῆς Μεσογείου...» (σελ. 12) δὲν ἀποτελοῦν παρὰ μέρος τῆς εὐτελοῦς πολιτικολογίας (ὅλοι μας σήμερα κινδυνεύουμε νὰ γίνουμε θύματά της) ἐκείνων πού «μισοῦν» καὶ πού ἔχουν «ὀρκιστεῖ» τὴν ἐξαφάνισιν τοῦ Ἰσραήλ ἀπὸ τὸν παγκόσμιον χάρτη.

Γιὰ μᾶς, σάν θεματοφύλακες τῆς Βιβλικῆς διδασκαλίας τῆς συναδελφότητος ὅλων τῶν λαῶν καὶ ὅλων τῶν ἀνθρώπων τῆς οἰκουμένης, ὑποχρέωσις καὶ καθήκον μας εἶναι ἡ μὲ καθὲρ τρόπο συμπαράστασις τοῦ ἤδη διαφαινόμενου στὸν ὀρίζοντα εἰρηνικοῦ διακανονισμοῦ τῆς Ἀραβ - Ἰσραηλινῆς διενέξεως καὶ ὅχι νὰ... ἐνθαρρύνουμε καὶ ἀνα-μοχλεύουμε τὰ πάθη.

σελ. 48: «Ὅμως... οἱ Ἑβραῖοι, οἱ Μαρξιστές... οἱ Χιλιастές, κ' ὅλος ὁ διεθνὴς Σιωνισμός...»

Ὅμως... ὁ συσχετισμὸς καὶ μόνον τῶσων ἀνομοιογενῶν καὶ πασιφανῶς ἀντικρουομένων στοιχείων, τῶσων, ἐπιστημονικῶς ἀλλὰ καὶ ἱστορικῶς, ἀβάσιμων συλλογισμῶν καὶ συσχετίσεων, καταρτίζει τὴν... δὴθεν ἀντικειμενικὴ Σας ἐξέτασις καὶ ἀντιμετώπισις τοῦ ὅλου θέματος.

Θὰ κλείσω μετὰ μιά τελευταία παρατήρησιν, ἡ ὁποία πιστεύω θὰ δώσει κάποιον ἄλλο τόνον στὴν «συζήτησίν» μας. Γράφετε στὴν σελ. 6: «... ἀργότερα ὠνομάσθησαν Ἑβραῖοι ἀπὸ τὴν θαυματουργικὴν Διάβασιν τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης...». Ἐξ ὅσων γνωρίζω ἡ ὀνομασία «Ἑβραῖοι» προϋπήρξε πολὺ τῆς Ἑξόδου. Ἐχουμε, κατ' ἀρχήν, τὴν ἀναφορὰ τῆς «Γένεσεως» (40:15) περὶ τῆς γῆς τῶν Ἑβραίων, πού ἀναφέρεται στὴν προγονικὴ γῆ τοῦ Ἰωσήφ. Πολὺ πρὶν τῆς Ἑξόδου πάλι συναντᾶμε στὴ Χαναάν Ἑβραϊκά τοπωνύμια, ὅπως: «Beth lehem» — κυριολ. «Οἶκος τοῦ Ἀρτου», «Beth hakerem» — «Ὁ οἶκος τῆς Ἀμπέλου», «Gath Rimmon» — «Πιεστήριον Ρόδων», «Beth Tharuach» — «Οἶκος τοῦ Μήλου» κ. ἄ. πού μαρτυροῦν περὶ τῆς ἀρχαιοτάτης παρουσίας τῶν Ἑβραίων στὴν προ - Πατριαρχικὴ Χαναάν. Δὲν θὰ πρέπει, τέλος, νὰ παραβλέψουμε τὴν βάσιμην παράδοσιν ὅτι ἡ ὀνομασία «Ἑβραῖοι» προέρχεται εἴτε ἀπὸ τὴν ἐκ τοῦ Ἑβερ (Γεν. 10:20) καταγωγὴν τοὺς εἶτε διότι ἦλθαν ἀπὸ τὴν «πέρα τοῦ Ποταμοῦ χώρα» — «Eber ha - Nahar», δηλαδὴ τὸν Εὐφράτην.

עץ חיים היא

Δένδρον ζωῆς εἶναι ἡ Τορά...

(Παροιμ. 3:18)